זוהר, פרשת שמות

ספר הזוהר

ספר הזהר, ויקיטקסט, ברישיון CC BY-SA.
geulaquiz.com

דף ב עמוד א

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו. (דניאל יב ג) **והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע, ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד.** "והמשכילים"-- אלין אינון דמסתכלי ברזא דחכמתא, (נ"א, יזהירו, דנצצין ברזא דחכמתא); "יזהירו"-- נהרין ונצצין בזיוא דחכמתא עלאה; "כזהר"-- נהירו ונציצו דנהרא דנפיק מעדן, ודא איהו רזא סתימא דאקרי "הרקיע", ביה קיימין כוכביא ומזלי שמשא וסיהרא, וכל אינון בוצינין דנהורא:

זהר דהאי רקיע, נהיר בנהירו על גנתא, ואילנא דחיי קיים במציעות גנתא, דענפוי חפיין (ד"א עליה) (נ"א על) כל אינון דיוקנין ואילנין ובוסמין דבגנתא, במאנין דכשרן, ומטללין תחותיה כל חיות ברא, וכל צפרי שמיא ידורון תחות אינון ענפין:

זהר, איבא דאילנא יהיב חיין לכלא, קיומיה לעלם ולעלמי עלמין, סטרא אחרא לא שריא ביה אלא סטרא דקדושה, זכאה חולקיהון אינון דטעמין מניה, אינון קיימין לעלם ולעלמי עלמין, אלין אקרון משכילים וזכאן, חיין בהאי עלמא וחיין בעלמא דאתי.

זהר, אילנא דא זקפא לעילא לעילא, חמש מאה פרסי הלוכיה, שתין רבוא איהו בפשיטותיה, בהאי אילנא קיימא חד זהרא.

זהר דכל גוונין קיימין ביה, ואינון גוונין סלקין ונחתין, ולא מתישבי בדוכתא אחרא בר בההוא אילנא, כד נפקי מניה לאתחזאה בגו זהר דלא נהרא, מתישבן ולא מתישבן, קיימן ולא קיימן, בגין דלא מתישבן באתר אחרא.

מאילנא דא נפקי תריסר שבטין דמתחמן ביה, ואינון נחתו בהאי זהר דלא נהרא לגו גלותא דמצרים בכמה משיריין עלאין, הדא הוא דכתיב ואלה שמות בני ישראל וגו':

רבי שמעון פתח (יחזקאל א ג), **היה היה דבר ה'** -- "היה היה" תרי

דף ב עמוד ב

זמני אמאי? ותו אית לשאלא, אי יחזקאל נביאה מהימנא הוה, אמאי גלי כל מה דחמא? מאן דמלכא אעיל ליה בהיכליה אית ליה לגלאה רזין דחמי!? אלא ודאי יחזקאל נביאה מהימנא הוה, וכל מה דחמא במהימנותא איהו, וברשותא דקב"ה גלי כל מה דגלי וכלא אצטריך.

אמר רבי שמעון, מאן דרגיל למסבל צערא, אף על גב דאתי לפום שעתא צערא, סביל מטלנוי ולא חייש, אבל מאן דלא רגיל בצער, והוה כל יומוי בתפנוקין ועידונין, ואתי ליה צערא, דא איהו צערא שלים, ועל דא אצטריך למבכי. כך ישראל כד נחתו למצרים רגילין בצערא הוו, דהא כל יומוי דההוא זכאה אבוהון בצערא הוה, ועל דא סבלו גלותא כדקא יאות, אבל גלותא דבבל ההוא הוה צערא שלים, ההוא הוה צערא דעלאין ותתאין בכאן עליה, עלאין דכתיב (ישעיה לג ז) הן אראלם צעקו חוצה וגו', תתאין דכתיב (תהלים קלז א) על נהרות בבל שם ישבנו וגו', כלהון בכו על גלותא דבבל, מאי טעמא, בגין דהוו בתפנוקי מלכין, דכתיב (איכה ד ב) בני ציון היקרים וגו'.

[דתנן אמר רבי יצחק, מאי דכתיב (ירמיה ט ט) על ההרים אשא בכי ונהי, אלא אלין אינון טוריא רמיא דעלמין, ומאן אינון טוריא רמיא, אינון בני ציון היקרים המסולאים בפז] והשתא הוו נחתין בגלותא, בריחיא על קדליהון וידיהון מהדקן לאחורא, וכד עאלו בגלותא בבבל חשיבו דהא לית להו קיומא לעלמין, דהא קב"ה שביק לון, ולא ישגח בהון לעלמין.

ותנינן אמר רבי שמעון, בההיא שעתא קרא קב"ה לכל פמליא דיליה, וכל רתיכין קדישין, וכל חיליה ומשרייתיה ורברבנוי, וכל חילא דשמיא, ואמר לון מה אתון עבדין הכא, ומה בני רחימאי בגלותא דבבל ואתון הכא, קומו חותו כלכון לבבל, ואנא עמכון, הדא הוא דכתיב (ישעיה מג יד) כה אמר ה' למענכם שלחתי בבלה וגו', למענכם שלחתי בבלה דא קב"ה, והורדתי בריחים כולם, אלין כל רתיכין ומשריין עלאין. כד נחתו לבבל אתפתחו שמיא ושראת רוח נבואה קדישא על יחזקאל, וחמא כל מה דחמא, ואמר לון לישראל, הא מאריכון הכא, וכל חילי שמיא ורתיכוי דאתו למידר ביניכון, לא הימנוהו, עד דאצטריך לגלאה כל מה דחמא, וארא כך וארא כך, ואי גלי יתיר ממה דגלי כלא אצטריך, כיון דחמו ישראל כך חדו, וכד שמעו מלין מפומיה דיחזקאל לא חיישו על גלותהון כלל, דהא ידעו דקב"ה לא שביק לון, וכל מה דגלי ברשותא גלי. ותנינן בכל אתר דישראל גלו תמן שכינתא גלתה עמהון, והכא בגלותא דמצרים מה כתיב, ואלה שמות בני ישראל וגו', כיון דכתיב בני ישראל, מהו את יעקב, הבאים אתו אצטריך למימר, אלא אלה שמות בני ישראל, אינון רתיכין ומשריין עלאין, דנחתו עם יעקב בהדי שכינתא בגלותא דמצרים.

לישנא אחרינא:ואמר רבי שמעון, ביה שעתא חדו ישראל חדוותא שלימתא בסיעתא דמאריהון דהוה עמהון, וכל חד מניהו עאל רעותא דלביה ברחימותא סגיא למימסר נפשיה על קדושתא דמאריהון, ובגין כך גלי יחזקאל כל מה דגלי:

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו. רבי חייא פתח (שיר ד ח), **אתי מלבנון כלה, אתי מלבנון תבואי, תשורי מראש אמנה, מראש שניר וחרמון, ממעונות אריות מהררי נמרים** -- האי קרא על כנסת ישראל אתמר, בשעתא דנפקו ישראל ממצרים, וקריבו לטורא דסיני לקבלא אורייתא, אמר לה קב״ה אתי מלבנון, מן ההוא עדונא עלאה קא אתאת, כלה שלימתא כהאי סיהרא דאשתלימת מן שמשא, בכל נהורא ונציצו,

דף ג עמוד א

אתי מלבנון תבואי, בגין לקבלא בניך לאורייתא. ״תשורי מראש אמנה״-- תשורי כמה דאת אמר (ש״א ט טו) ותשורה אין להביא, תקביל (נ״א תקבלי) תקרובתא על בניך, מראש אמנה מראשיתא דעאלו במהימנותא עלאה, ואמרו (שמות כד ז) כל אשר דבר יהו״ה נעשה ונשמע, והוו במתקלא חדא כמלאכין עלאין, דהכי כתיב בהו (תהלים קג כ) ברכו יהו״ה מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, כדין קבילת כנסת ישראל תשורה. ״מראש שניר וחרמון״-- דא טורא דסיני, דקריבו לגביה ואתעתדו תחותיה, דכתיב (שמות יט יז) ויתיצבו בתחתית ההר. ״ממעונות אריות״-- אלין בני שעיר, דקב״ה זמין לון באורייתא ולא בעו לקבלה; ״מהררי נמרים״-- אלין בני ישמעאל, דכתיב (דברים לג ב) יהו״ה מסיני בא, וזרח משעיר למו, הופיע מהר פארן. ואתה מרבבות קדש, מאי ואתה מרבבות קדש, דתנינן, כד בעא קב״ה למיהב אורייתא לישראל, אתו משריין דמלאכין עלאין, פתחו ואמרו (תהלים ח ב) יהו״ה אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים, בעאן דיתיהיב לון אורייתא, אמר לון קב״ה וכי אית בכון מותא, דכתיב (במדבר יט יד) אדם כי ימות באהל, (דברים כא כב) וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת, חטא אית בינייכו, וכי אתון בעאן לדינין, אית בינייכו גזל או גנבה, דכתיב (שמות כ יג) לא תגנב, אית בינייכו נשין, דכתיב (שם) לא תנאף, אית בינייכו שקרא, דכתיב (שם) לא תענה ברעך עד שקר, אית בינייכו חמדה, דכתיב (שם יד) לא תחמד, מה אתון בעאן אורייתא, מיד פתחו ואמרו (תהלים ח י) יהו״ה אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ, ואלו אשר תנה הודך על השמים לא כתיב, ועל דא ואתה מרבבות קדש, כדין מימינו אש דת למו.

רבי יוסי אוקים להאי קרא, כד נחתת שכינתא בגלותא דמצרים, ורבי שמעון אמר, האי קרא על רזא דיחודא דמהימנותא אתמר, אתי מלבנון כלה, קול אמר לדבור, אתי, בגין דהא קול אתי לדבור ומדבר לה בהדיה, למהוי כחדא בלא פרודא כלל, בגין דקול איהו כלל, דבור איהו פרט, ועל דא כלל אצטריך לפרט, ופרט אצטריך לכלל, דהא לית קול בלא דבור, ולית דבור בלא קול, ועל דא **אתי מלבנון כלה וגו׳**, דעקרא דתרוייהו מלבנון קא אתיין. ״תשורי מראש אמנה״-- דא איהו גרון, דמתמן נפקא רוחא לאשלמא כלא, מרזא דלבנון סתים וגניז; ״מראש שניר וחרמון״-- דא איהו לישנא, רישא ואמצעיתא דמחתכא לדבור. ״ממעונות אריות״-- אלין אינון שינים, ״מהררי נמרים״-- אלין אינון שפוון, שלימו דאשתלים בהו דבור:

ואלה שמות בני ישראל. רבי חייא פתח, (משלי כג ו) **אל תלחם את לחם רע עין ואל תתאו למטעמתיו** -- ״אל תלחם את לחם רע עין״ בגין דנהמא או הנאה דההוא בר נש דהוי רע עין, לאו איהו כדאי למיכל ולאתהני מניה, דאי כד נחתו ישראל למצרים לא יטעמון נהמא דמצראי, לא אשתבקו בגלותא, ולא יעיקון לון מצראי. אמר ליה רבי יצחק, והא גזרא אתגזר, אמר ליה כלא איהו כדקא יאות, דהא לא אתגזר במצרים דווקא, דהא לא כתיב (בראשית טו יג) כי גר יהיה זרעך בארץ מצרים, אלא בארץ לא להם, ואפילו בארעא אחרא.

אמר רבי יצחק, מאן דאיהו בעל נפש [לא ייכול עם בר נש] דמיכליה יתיר משאר בני נשא, או מאן דהוא אזיל בתר מעוי, אי אערע בההוא רע עין, יכוס גרמיה ולא ייכול מנהמא דיליה, דלית נהמא בישא בעלמא בר מההוא לחם רע עין, מה כתיב (שם מג לב) כי לא יוכלון המצרים לאכל את העברים לחם כי תועבה היא למצרים, הא לך לחם רע עין:

תלתא אינון דדחיין שכינתא מעלמא, וגרמין דדיוריה דקודשא בריך הוא לא הוי בעלמא, ובני נשא צווחין ולא אשתמע קליהון, ואלין אינון:

(א) מאן

דף ג עמוד ב

דשכיב בנדה, בגין דלית מסאבו תקיף בעלמא בר מסאבו דנדה, מסאבו דנדה קשיא מכל מסאבו דעלמא, אסתאב איהו וכל דמתקרבין בהדיה יסתאבון עמיה, בכל אתר דאזלין אתדחייא שכינתא מן קמייהו, ולא עוד אלא דגרים מרעין בישין על גרמיה, ועל ההוא זרעא דיוליד, דכיון דיקרב בר נש לגבי

נדה, ההוא מסאבו דליג עלוי, וישתאר בכל שייפין דיליה, זרעא דיוליד בההוא שעתא משכין עלוי רוח מסאבו, וכל יומוי יהא במסאבו, דהא בנינא ויסודא דיליה איהו במסאבו רב ותקיף מכל מסאבא דעלמא, דמיד דקריב בר נש לגבי נדה ההוא מסאבו דליג עלוי, דכתיב (ויקרא טו כד) ותהי נדתה עליו.

(ב) מאן דשכיב בבת אל נכר, דאעיל ברית קודש ואת קיימא ברשו אחרא, דכתיב (מלאכי ב יא) ובעל בת אל נכר, ותנינן לית קנאה קמי קב״ה בר קנאה דברית קדישא, דאיהו קיומא דשמא קדישא ורזא דמהימנותא.

מה כתיב (במדבר כה א) **ויחל העם לזנות אל בנות מואב**, מיד **ויחר אף יהו״ה בישראל**. רישי עמא דידעו ולא מחו בידייהו אתענשו בקדמיתא, דכתיב (שם ד) **קח את כל ראשי העם והוקע אותם ליהו״ה נגד השמש**. רבי אבא אמר, מאי ״נגד השמש״? נגד הברית דאקרי שמש, ועליה אתמר (תהלים פד יב) כי שמש ומגן יהו״ה אלהי״ם, שמש ומגן דא ברית קדישא, מה שמש זרח ואנהיר על עלמא, אוף הכי ברית קדישא זרח ואנהיר גופא דבר נש, מגן מה מגן איהו לאגנא עליה דבר נש, אוף הכי ברית קדישא מגן עליה דבר נש, ומאן דנטיר ליה לית נזקא בעלמא דיכיל למקרב בהדיה, ודא הוא נגד השמש.

רישי עמא יתפסון בכל דרא ודרא בחובא דא, אי ידעין ולא מקנאין ליה, בגין דחובא דא עלייהו לקנאה ליה לקדושא בריך הוא בהאי ברית. מאן דאעיל קדושה דא ברשותא אחרא, עליה כתיב (שמות כ ג) לא יהיה לך אלהי״ם אחרים על פני, לא תשתחוה להם ולא תעבדם, כי אנכי יהו״ה אלהיך אל קנא, וכלא קנאה חדא, ועל דא אתדחייא שכינתא מקמיה, מאן דמשקר בברית קדישא דחתים בבשריה דבר נש, כאילו משקר בשמא דקב״ה, מאן דמשקר חותמא דמלכא, משקר ביה במלכא, לית ליה חולקא באלהא דישראל, אי לא בחילא דתיובתא תדיר (ס״א יתיר). רבי יוסי פתח ואמר, (ש״א יב ט) **וישכחו את יהו״ה אלהיהם וגו׳** -- מאי ״וישכחו״? דדחו מנייהו ברית קיימא קדישא, דהוו גזרין ולא פרעין, עד דאתת דבורה ונדיבת בהאי לכל ישראל, כמה דכתיב (שופטים ה ב) **בפרוע פרעות בישראל, בהתנדב עם ברכו יהו״ה**.

(ג) מאן דקטיל בנוי, ההוא עוברא דמתעברא אתתיה, וגרים לקטלא ליה במעהא, דסתיר בניינא דקב״ה ואומנותא דיליה, אית מאן דקטיל בר נש, והאי קטיל בנוי, תלתא בישין עביד דכל עלמא לא יכיל למסבל, ועל דא עלמא מתמוגגא זעיר זעיר ולא ידיע, וקב״ה אסתלק מעלמא, וחרבא וכפנא ומותנא אתיין על עלמא, ואלין אינון, קטיל בנוי, סתיר בניינא דמלכא, דחיא שכינתא דאזלא ומשטטא בעלמא ולא אשכחת נייחא, ועל אלין רוחא דקודשא בכיה, ועלמא אתדן בכל הני דינין, ווי להההוא בר נש ווי ליה, טב ליה דלא יתברי בעלמא.

זכאין אינון ישראל, דאף על גב דהוו בגלותא דמצרים אסתמרו מכל הני תלתא, מנדה ומבת אל נכר ומקטול זרעא, ואשתדלו בפרהסיא בפריה ורביה, דאף על גב דגזרה אתגזרת, כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, לא אשתכח ביניהון מאן דקטיל עוברא במעהא דאתתא כל שכן לבתר, ובזכותא דא נפקו ישראל מן גלותא.

(א) מנדה - דתני רבי חייא מאי

דף ד עמוד א

דכתיב (שמות לח ח) **ויעש את הכיור נחשת ואת כנו נחשת במראות הצובאות**, מפני מה זכו נשין להאי, בגין דאסתמרו גרמייהו בגלותא דמצרים, דלבתר דאתדכיין הוו אתיין מתקשטן, ומסתכלן במראה בבעליהון, ומעוררן לון בפריה ורביה.

(ב) מבת אל נכר - דכתיב (שם יב מא) **יצאו כל צבאות יהו״ה וגו׳**, וכתיב (תהלים קכב ד) **שבטי יה עדות לישראל**, עדות לישראל ודאי, ואלה שמות בני ישראל, שבטי בני ישראל, דבר אל בני ישראל. ואי תימא והא כתיב והוא בן איש מצרי, הא ודאי חד הוה ופרסמו קרא, דכתיב (ויקרא כד י) והוא בן איש מצרי וגו׳ ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן.

(ג) פריה ורביה - דכתיב (שמות א ז) **ובני ישראל פרו וישרצו וירבו וגו׳**.

ומכל הני אסתמרו ישראל. בני ישראל עאלו, בני ישראל נפקו, הדא הוא דכתיב **ואלה שמות בני ישראל וגו׳**:

ואלה שמות בני ישראל -- רבי אלעזר ורבי יוסי הוו אזלי באורחא, עד דהוו אזלי, אמר רבי אלעזר לרבי יוסי, אפתח פומך וינהרון מילך, אמר ליה אי ניחא קמיה דמר דאשאל מלה חדא דקשיא לי, הא שמענא מבוצינא קדישא, דהוה אמר ואלה שמות בני ישראל, ישראל סבא, כל אינון חילין ומשריין

דהוו נחתין לגלותא בהדי יעקב, דכתיב את יעקב, מהו דכתיב איש וביתו באו, אמר ליה ודאי הכי הוא, אלא הא תנינן, כל דמקבל מאחרא איהו ביתא מההוא דיהיב, ועל דא איש וביתו באו.

פתח רבי אלעזר ואמר, (מ״א ט א) **ויהי ככלות שלמה לבנות את בית יהו״ה ואת בית המלך וגו׳** -- וכי כיון דאמר ״את בית יהו״ה״, מהו ״ואת בית המלך״? אי בגין שלמה אתמר, לאו הכי. אלא ״את בית יהו״ה״-- דא בית המקדש, ״ואת בית המלך״-- דא קדש הקדשים, בית יהו״ה דאיהו בית המקדש, כגון עזרות ולשכות ובית האולם והדביר דא בית המקדש, ודא אקרי בית יהו״ה, בית המלך, דא קדש הקדשים דאיהו פנימאה דכלא, המלך סתם, מלך דא אף על גב דאיהו מלך עלאה, איהו נוקבא לגבי נקודה עלאה סתימא דכלא, ואף על גב דאיהו נוקבא, איהו דכורא לגבי מלך דלתתא, ובגין כך כלא כגוונא דא, ועל דא תתאי ברזא דא כתיב בהו איש וביתו באו:

ואלה שמות -- רבי (אלעזר) יוסי פתח ואמר (שיר ד יב) **גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום** -- ״גן נעול״-- דא כנסת ישראל, שהיא גן נעול, דאמר רבי אלעזר, מה הגן הזה צריך לשמור לעדור ולהשקות ולזמור, כך כנסת ישראל צריכה לעדור ולשמור ולהשקות ולזמור. ונקראת גן, ונקראת כרם, מה הכרם הזה צריך לעדור ולהשקות ולזמור ולחפור, כך ישראל, הדא הוא דכתיב (ישעיה ה ז) כי כרם יהו״ה צבאות בית ישראל, וכתיב (שם ב) ויעזקהו ויסקלהו וגו׳:

תוספתא

תוספתא:מתניתין, אמר רבי שמעון, אנן פתחין עיננא, חמאן גלגלי רתיכתא קדישתא, נטלין במטלנוי, וקל שירתא בסימא לאודנין יאה ללבא, סלקא ונחתא אזלא ולא נטלא.

מזדעזעין אלף אלפין ורבוא רבבן, ופתחין שירתא מלרע לעילא, לקל נעימותא ההוא, קיימין מאן דקיימין, ומתכנפין בכנופיא לסטרא דימינא, ארבע מאה וחמשין אלפין מארי דעיינין, חמאן ולא חמאן, קיימין בקיומיהון, תרין סטרין אחרנין אתחוורו (ס״א אתחזרו) בגיניהון.

ולסטרא דשמאלא מאתן וחמשין אלפין, אינון מאריהון דיבבא, מיבבין ומיללין מאתר בית מותביהון, פתחין בדינא ומסיימין דינא, מיבבין תניינות, ודינא יתיב וספרין פתיחו.

ביה שעתא סליק מאריה דדינא דקאים עליהון, ויתיב בכורסייא דדינא, ושירתא אשתכך, עד לא תסתיים דינא, סחרן מארי דעיינין דלסטרא ימינא, ועמהון

דף ד עמוד ב

אמר רבי שמעון, כד נחתת שכינתא למצרים, נחתת חיה חדא דשמה ישראל, בדיוקנא דההוא סבא, וארבעין ותרין שמשין קדישין עמיה, וכל חד וחד את קדישא עמיה משמא קדישא, וכלהו נחתן עם יעקב למצרים, הדא הוא דכתיב ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב, אמר רבי יצחק, ממשמע דקאמר בני ישראל, ואחר כך את יעקב, ולא נאמר אתו.

שאל רבי יהודה לרבי אלעזר ברבי שמעון, (אמר ליה) כיון דשמעת מאבוך פרשת ואלה שמות ברזא עלאה, מאי קאמר איש וביתו באו, אמר ליה ההוא מלה דהוה אמר אבא, אינון הוו מלאכין עלאין, דאינון לעילא על תתאי מנהון, היינו דכתיב איש וביתו באו, והכי אמר אבא, כל אינון מלאכין דבדרגא עלאה אקרון גוברין דוכרין, ואינון דבדרגא תתאה מנהון אתקרון (נוקבתא) בית, דאתתא נוקבא דמקבלא מן דכורא.

רבי יצחק הוה קאים קמיה דרבי אלעזר בר רבי שמעון, אמר ליה שכינתא נחתת למצרים עם יעקב, אמר ליה ולא, והא כתיב (בראשית מו ד) אנכי ארד עמך, אמר ליה תא חזי, שכינתא נחתת למצרים את יעקב, ושית מאה אלפין רתיכין קדישין (אחרנין) עמה, והיינו דכתיב כשש מאות אלף רגלי, דתנינן, שית מאה אלפין רתיכין קדישין נחתו עם יעקב למצרים, וכלהו סליקו מתמן כד נפקו ישראל ממצרים, הדא הוא דכתיב (שמות יב לו) ויסעו בני ישראל מרעמסס סכותה כשש מאות אלף רגלי וגו׳, שש מאות לא נאמר אלא כשש מאות, כגוונא דנפקו אלין כך נפקו אלין.

ותא חזי רזא דמלה, בעדנא דנפקו אלין רתיכין קדישין משירייתא קדישתא, חמו ישראל, וידעו דהוו מתעכבין בגיניהון, וכלהו בהילו דעבדו ישראל בגיניהון הוה, והיינו דכתיב ולא יכלו להתמהמה, הוה ליה למימר ולא רצו להתמהמה, אבל לא כתיב אלא ולא יכלו, ואתיידעו (ס״י ואי תנדע) ממש דכלהו בני ישראל הוו, בני ישראל דרקיעא, והיינו דכתיב בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב, ועל דא לא נאמר ואלה שמות בני ישראל הבאים

מצרימה אתו, אלא ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב, הבאים מצרימה בקדמיתא, ועם מי, את יעקב. אמר רבי יהודה (נ״א רבי יצחק נ״א רבי יוסי) קל וחומר, ומה כד אשתזיב יעקב מלבן, כתיב (בראשית לב ב) ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהי״ם, כד נחת (למיפק) בגלותא וקודשא בריך הוא אמר אנכי ארד עמך מצרימה:

תוספתא

תמניסר אלפין אחרנין, תקעין, ולא מיבבין ולא מיללין, (ס״א לא מיללין ולא מיבבין) פתחין שירתא, מזדעזען מאתן וחמשין אלפין מארי דיבבא, תקע תניינות ולא מיבבין (ס״א ולא מיבבין ולא מיללין).

נטיל פטרונא מההוא כורסייא, ויתיב בכורסייא דוותרנותא, ביה זמנא הוה (נ״א הוא) מדכר שמא קדישא עלאה רבא, דבההוא שמא חיים לכלא, [פתח ואמר זמנא חדא], יו״ד ה״א וי״ו ה״א (ס״א יו״ד ה״א וא״ו ה״א), כמה דאת אמר (שמות לד ה) ויקרא בשם יהו״ה.

פתחין כקדמיתא מארי גלגלי קדישין ואלף אלפין ורבוא רבבן ואמרי שירתא, משבחין ואמרין ברוך יקרא דיהו״ה מאתר בית שכינתיה, אתיא ההוא גנתא דהות (נ״א דאיהי) טמירא במאתן וחמשין עלמין, הוא שכינתא יקרא בזיוה, דנפיק מזיוא לזיוא, וזיוה נגיד מניה לד׳ סטרין רישין לקדמאי (ס״א לקיימא), מההוא זיוא נפק (ס״א אתמשך) לכלהו דאינון לתתא, וההיא אקרי גנתא דעדן.

פתח תניינות ההוא סבא פטרונא דכלא, ומדכר שמיה יו״ד ה״א וא״ו ה״א, וכלהו פתחי בתליסר מכילן דרחמי, מאן חמי כל אלין תקיפין, ראמין דראמין, תקיפין דתקיפין, רתיכין קדישין, ושמיא וכל חיליהון, מזדעזעין ומתחלחלן, באימתא סגיא משבחן שמא קדישא ואמרין שירתא, זכאין אינון נשמתהון דצדיקייא דאינון בההוא עדונא, וידעין דא, על האי אתמר (ירמיה י ז) מי לא ייראך מלך הגוים כי לך יאתה וגו׳. **(עד כאן תוספתא)**:

דף ה עמוד א

לאו דינא הואיל ופטרונא נחתא, דייחתון שמשוי עמיה, היינו דכתיב הבאים מצרימה את יעקב.

רבי יעקב דכפר חנן אמר משמיה דרבי אבא, מאן אינון בני ישראל דהכא, אינון דאתקרון בני ישראל ממש.

רבי אבא פתח ואמר, (תהלים מו ט) **לכו חזו מפעלות יהו״ה אשר שם שמות בארץ**-- אל תקרי ״שמות״ אלא ״שמות״. ואזלא הא, כהא דאמר רבי חייא, כגוונא דרקיעא עבד קב״ה בארעא, ברקיע אית שמהן קדישין, בארעא אית שמהן קדישין.

אמר רבי יהודה (נ״א רבי יוסי), בההוא יומא דנחת יעקב למצרים, נחתו עמיה שתין רבוא דמלאכי עלאי.

רבי יהודה פתח, (שיר ג ז) **הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב וגו׳** -- קוזמיטין דגליפין בקנדיטא (ס״א בקלדיטא) סחרן בדוכתיה, קוזמיטין בשביעאה, גליפין בשתיתאה, הדא הוא דכתיב (שם) ששים גבורים סביב לה, הנה מטתו דא איהי שכינתא, שלשלמה מלכא דשלמא דיליה, ששים גבורים סביב לה, אלין אינון שתין רבוא דמלאכי עלאי דאינון מחילא דשכינתא, דנחתת עם יעקב למצרים, מגבורי ישראל, ישראל דלעילא, הדא הוא דכתיב ואלה שמות בני ישראל וגו׳, איש וביתו באו, אינון ונימוסיהון.

רבי חייא הוה אזיל מאושא ללוד, והוה רכיב על חמרא, והוה רבי יוסי עמיה, נחית רבי חייא, ושקליה בידוי לרבי יוסי, אמר ליה אי בני עלמא ידעין יקרא סגיאה דיעקב, בשעתא דאמר ליה קב״ה אנכי ארד עמך מצרימה, הוו מלחכי עפרא תלת פרסי קריב לקבריה. דהכי מפרשי מרנא רברבי עלמא מאריהון דמתניתא, כתיב (שמות יח ז) ויצא משה לקראת חותנו, אהרן חמא למשה דנפק ונפק עמיה, ואלעזר ונשיאי וסבי נפקו עמיה, ראשי אבהן ומערעי כנשתא וכל ישראל נפקו עמהון, אשתכח דכל ישראל כלהו נפקו לקבליה דיתרו, מאן חמא למשה דנפיק ולא יפוק, לאהרן ולרברבי דנפקי ולא יפוק, אשתכח דבגין משה נפקו כולהון, ומה אי בגין משה כך, בגין קב״ה כד אמר אנכי ארד עמך מצרימה על אחת כמה וכמה.

עד דהוו אזלי פגע בהו רבי אבא, אמר רבי יוסי הא שכינתא הכא, דחד ממאריהון דמתניתין עמנא, אמר רבי אבא במאי עסקיתו? אמר רבי יוסי בהאי קרא, דכתיב **אנכי ארד עמך מצרימה וגו׳** כד נחת יעקב למצרים, דכתיב **ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה**, את אוליף דכלהו נחתו עם יעקב למצרים.

אמר ליה רבי אבא, ודא לחוד הות? פתח ואמר, (יחזקאל א ג) **היה היה דבר יהו״ה אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר** -- תלת פלוגתן הכא, חדא דתנינן אין שכינה שורה בחוצה לארץ, וחדא דלא הוה מהימן כמשה, דכתיב ביה (במדבר יב ז) בכל ביתי נאמן הוא, והוא גלי ופרסם כל

גנזייא דמלכא, וחדא דאתחזי כמאן דלא שלים בדעתיה. אלא הכי אסיקנא במתניתא דילן, חס ושלום דהא יחזקאל נביאה שלימא הוה, וברשותא דקב״ה גלי כל מה דגלי, וכלהו אצטריך דיגלי ויפרסם על חד תרין ממה דגלי, דהכי תנן מאן דרגיל למסבל צערא וכו׳ (ההמשך מובא לעיל דף ב ע״ב), וכלא אצטריך, ומעלמין לא שביק קב״ה לישראל בגלותא, עד דהוה אתי למידר דיוריה עמהון, כל שכן ביעקב דהוה נחית בגלותא, וקב״ה ושכינתיה וקדישין עלאין (ותתאין) ורתיכין דנחתו כלהו עם יעקב, הדא הוא דכתיב הבאים מצרימה את יעקב.

רבי אבא פתח ואמר, (שיר ד ח) **אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבאי** -- תא חזי, ווי לון לבני נשא דלא ידעין ולא משגיחין בפולחנא דמאריהון, דתניא אמר רבי יצחק, בכל יומא ויומא בת קול נפקת מטורא דחורב ואמר, ווי לון לבני נשא מפולחנא דמאריהון, ווי לון לבני נשא מעלבונה

דף ה עמוד ב

דאורייתא. דאמר רבי יהודה כל מאן דאשתדל באורייתא בהאי עלמא ומסגל עובדין טבין, ירית עלמא שלימא, וכל מאן דלא אשתדל באורייתא בהאי עלמא, ולא עביד עובדין טבין, לא ירית לא האי ולא האי, והא תנן אית מאן דירית עלמיה כפום אתריה, וכפום מה דחזי ליה. אמר רבי יצחק, לא תנן אלא מאן דלית ליה עובדין טבין כלל.

אמר רבי יהודה, אלמלי הוו ידעין בני נשא רחימותא דרחים קב״ה לישראל, הוו שאגין ככפיריא למרדף אבתריה, דתניא בשעתא דנחת יעקב למצרים, קרא קב״ה לפמליא דיליה, אמר להון, כלכון חותו למצרים ואנא איחות עמכון, אמרה שכינתא רבונא דעלמא, אית צבאות בלא מלכא, אמר לה אתי מלבנון כלה, מלבנון, מאתרא דעדן דמלובן בכל עובדוי, כלה, דא שכינתא דהיא כלה בחופה. ואזלא הא כהא דתניא, אמר רבי יהודה, מאי דכתיב (במדבר ז א) **ויהי ביום כלת משה**, ״כלת״ כתיב -- ביומא דאעלת כלה לחופה, ושכינתא דא היא כלה.

״אתי מלבנון תבאי״-- מאתר בי מקדשא דלעילא. ״תשורי מראש אמנה״ -- מרישא דמאן? מראשיהון דבני מהימנותא, ומאן נינהו יעקב ובנוי, ״מראש שניר וחרמון״ דאינון עתידין לקבלא אורייתא דילי מטורא דחרמון, ולאגנא עלייהו בגלותהון, ״ממעונות אריות״-- אלין אינון עמין עעכו״ם (נ״א בני נשא דמהימנותא) דדמיין לאריוותא, ׳ונמרין׳-- דמענין להון בכל פולחנא דקשיו.

רבי אבא אמר, **אתי מלבנון כלה וגו׳** -- וכי מלבנון אתת? והלא ללבנון עולה? אלא אמר רבי אבא, בשעתא דנחתת שכינתא למצרים, נחתו בהדה שתין רבוא של מלאכי השרת, וקב״ה בקדמיתא, הדא הוא דכתיב (מיכה ב יג) **ויעבור מלכם לפניהם ויהו״ה בראשם**.

רבי יצחק אמר, **אתי מלבנון כלה**-- דא איהי שכינתא, **אתי מלבנון תבאי**-- מאתר בי מקדשא דלעילא, **תשורי מראש אמנה**-- מאתר בי מקדשא דלעילא ומאתר בי מקדשא דלתתא, דאמר רבי יהודה, מעולם לא זזה שכינתא מכותלי דמערבא דבי מקדשא, דכתיב (שיר ב ט) הנה זה עומד אחר כתלנו, והוא ראש אמנה לכל עלמא. **מראש שניר וחרמון**-- מאתרא דאורייתא נפקת לעלמא, ולמה לאגנא על ישראל.**ממעונות אריות**-- אלין עמין עעכו״ם. רבי יודן אומר, **ממעונות אריות**-- אלין אינון תלמידי חכמים דעסקי באורייתא, במעונות המדרשות ובבתי כנסיות, דאינון אריון ונמרים באורייתא.

רבי חייא הוה יתיב קמיה דרבי שמעון, אמר ליה מה חמת אורייתא לממני בנוי דיעקב דאינון תריסר בקדמיתא, ולבתר כן שבעים, דכתיב (בראשית מו כז) **כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים**? ומאי טעמא שבעים ולא יתיר? אמר ליה לקביל שבעין אומין דאינון בעלמא, ואינון הוו אומה יחידאה לקביל כלהון. ותו אמר ליה, תא חזי, קלדיטין דנהרין (גוברין), ענפין יתבין במטלניהון (נ״א במטוליהון), ממנן על שבעין עממין, נפקין מתריסר גליפין קטורין, דאסתחרן במטלניהון, למתקלן לארבע רוחי עלמא, הדא הוא דכתיב (דברים לב ח) יצב גבולות עמים למספר בני ישראל. והיינו דכתיב (זכריה ב ו) כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם, לאחזאה דאינון קיימין בגין ישראל, בארבע לא נאמר, אלא כארבע, כמה דאי אפשר לעלמא בלא ארבע רוחות, כך אי אפשר לעלמא בלא ישראל:

ויקם מלך חדש. רבי אבא פתח, (ישעיה לב כ) **אשריכם זורעי על כל מים, משלחי רגל השור והחמור** -- זכאין אינון ישראל דקב״ה אתרעי בהו מכל שאר עמין, וקריב לון לגביה, דכתיב (דברים יד ב) ובך בחר יהו״ה להיות לו לעם סגולה וגו׳, וכתיב (שם לב ט) כי חלק יהו״ה עמו יעקב חבל נחלתו, ישראל מתדבקין ביה בקב״ה, דכתיב (שם ד) ואתם הדבקים ביהו״ה אלהיכם חיים כולכם

דף ו עמוד א

היום. ועל דא זכאין אינון קמיה, בגין דאינון זרעין על כל מים, מאי על כל מים, דזרעין לצדקה, ומאן דזרע לצדקה כתיב ביה (תהלים נז יא) (כי גדול עד שמים, על כל מים הדא הוא דכתיב) (שם קח ה) כי גדול מעל שמים חסדך, מעל שמים, על כל מים איהו הוי, ומאן איהו מעל שמים, דא עלמא דאתי, וישראל זרעי זרעא על כל מים:

בספרא דרב ייבא סבא הכי אמר, כתיב (דניאל ד יד) בגזרת עירין פתגמא, ומאמר קדישין שאלתא, כל דינין דהאי עלמא וכל גזרין וכל שאלתין, כלהו קיימי בחד היכלא דתמן ע״ב סנהדרין מעיינין בדינין דעלמא, וההוא היכלא אקרי היכל זכותא, בגין דכד דיינין דינא מהפכין בזכותא דבר נש בקדמיתא, מה דלאו הכי בדרגא דההוא סטרא אחרא, דתמן איהו אתר דאקרי חובה, בגין דכל עובדוי דההוא אתר דנחש אשת זנונים, לא איהו אלא למהפכא בחובה דבר נש, ולמלשן עבדא למאריה.

אינון דהיכלא דזכותא אקרון מים מתוקים מים צלולין, אינון דהיכלא דחובא אקרון מיין מרירין, (במדבר ה כב) מי המרים המאררים, בההוא היכלא דזכותא לא קיימי אלין תלת בני חיי ומזוני, ולאו בההוא אתר דחובה, לא במים מתיקן וצלילן, ולא במים מרירין מלטטין.

ועל דא ישראל ״זרעי על כל מים״, זרעא קדישא דאולידו על כל מים איהו, דהא לאו נכון זרעא דילהון אלא לעילא, ועל דא אוקמוה מארי מתניתין, בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא קדישא תליא מלתא, ואתר דא על כל מיא איהו. משלחי רגל השור והחמור, דלא אית לון בההוא סטרא בישא כלום, ומשדרן מנייהו כל חולקין בישין, ומתדבקין בההוא סטרא טבא דכל קדושין עלאין.

[שור וחמור כד מזדווגן כחדא, תרין פגעין בישין אינון לעלמא], שור סטרא דדינא קשיא איהו, ואתדבקותא דסטר קדישא איהו, [חמור כד אזדווג בהדיה דאיהו מסטרא אחרא, תרין פגעין בישין אינון לעלמא], ועל דא שמעון תוקפא דדינא קשיא הוה ביה, וכד מזדווג בלוי כחדא לא יכיל עלמא למסבל. ובגין כך (דברים כב י) לא תחרוש בשור ובחמור יחדו, ועל דא שדר יעקב לעשו מלה דא, דכתיב (בראשית לב ז) ויהי לי שור וחמור, ואי לאו דמאיך יעקב גרמיה, דחילו סגיא נפל ביה בעשו:

ויקם מלך חדש על מצרים -- בספרא דרב המנונא סבא הכי אתמר, מאי דכתיב ״ויקם מלך חדש על מצרים״? תא חזי כל עמין דעלמא וכל מלכין דעלמא, לא אתתקפו בשולטניהון אלא בגינייהו דישראל. מצרים לא הוו שלטין על כל עלמא עד דאתו ישראל ועאלו תמן בגלותא, כדין אתתקפו על שאר עמין דעלמא. בבל לא אתתקפו על כל עמין דעלמא, אלא בגין דישראל דלהויין בגלותהון. אדום לא אתתקפו על כל עמין דעלמא, אלא בגיניהון דישראל דלהויין בגלותהון, דהא עמין אלין בשפלותא הוו בשאר עמין, ומאיכין הוו מכלהו, ובגין ישראל אתתקפו. מצרים דכתיב (שמות כ ב) **מבית עבדים**-- עבדים אקרון ממש, דהא מצרים בשפלותא דשאר עמין הוו. בבל דכתיב (ישעיה כג יג) **הן ארץ כשדים זה העם לא היה**. אדום דכתיב (עובדיה א ב) **הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד**. וכלהו לא נטלו תוקפא אלא בגיניהון דישראל, דכד ישראל בגלותהון מיד מתתקפי על כל שאר עמין דעלמא.

מאי טעמא? בגין דישראל אינון בלחודייהו לקבל כל עמין דעלמא, כד עאלו ישראל בגלותא דמצרים מיד הוה קימה למצרים, ואתתקף שולטנותא דלהון לעילא על כל שאר עמין, דכתיב **ויקם מלך חדש על מצרים**, ״ויקם״ - קימה הוה לון, דאתתקף וקם ההוא ממנא שולטנא דמצרים, ואתייהיב ליה תוקפא ושלטנותא על כל ממנן דשאר עמין. דהא בקדמיתא אית שולטנותא להההוא ממנא דלעילא, ולבתר לעמא דיליה

דף ו עמוד ב

דלתתא, ובגין כך ויקם מלך חדש על מצרים, דא הוא ממנא דלהון, חדש הוה, דעד יומא הדין לא הוה ליה שולטנא על שאר עמין, והשתא אתקם לשלטאה על כל שאר עמין דעלמא, וכדין אתקיים, (משלי ל כא) תחת שלש רגזה ארץ תחת עבד כי ימלוך.

רבי חייא אמר, תלתין יומין עד לא ייתי תוקפא לעמא בארעא, או עד לא תיתי תבירו לעמא בארעא, מכרזי בעלמא ההוא מלה, ולזמנין דאתמסר ההוא מלא בפומא דרביי, ולזימנין לאינון בני נשא דלית בהו דעתא, ולזמנין דההוא מלה אתמסר בפומא דעופי, ומכריזי בעלמא ולית מאן דישגח בהו, כד עמא זכאין, אתמסר ההוא מלה לאינון רישין זכאין דעלמא, בגין דיודיעו לון ויתובון למאריהון, וכד לאו אינון זכאין הוי כדקאמרן.

רבי אלעזר הוה יתיב יומא חד אתרעא דלוד, והוה יתיב עמיה רבי אבא ורבי יהודה ורבי יוסי, אמר רבי יוסי, אימא לכו מה דחמית יומא דא בצפרא, קמית בנהורא, חמית חד עופא דהוה טאיס, זקף לעילא תלת זמני ומאיך חד, והוה אמר עלאי עלאי, ביומא דא, טסי (ס״א דקיקים) רקיעין (לימינא),

תלת ממנן זקפין שלטנין על ארעא, חד יתיב דלא יתיב, אעברו ליה בנורא דדליק, מעברין קיימיה מעברין שלטניה, תלת סמכין שליטין עלאין קיימין על עלמא.

רמינא להההוא עופא קלא, אמינא ליה עופא עופא אימא לי תלת דקיימין ממנן וחד דמעברין שולטניה מאן אינון, רמא לי תלת גירין אלין מגדפא ימינא, ודין חד משמאלא (ס״א ומגדפא שמאלא חד), ולא ידענא מאי רמיזא. נסיב להו רבי אלעזר, נחית להו לנחירוי, נפק דמא מנחירוי, אמר ודאי תלת שלטני עממין קיימין ברומי בארעא, וזמינין למעבד גזרין בישין לישראל מסטרא דרומאי, נסיב ההוא גיראי דמגדפא שמאלא, ארח ונפק אשתא אוכמא מניה, אמר שלטנא דמצראי אעדיעו, וזמין חד מלכא דרומאי לאעברא בכל ארעא (ס״א דמצרים), ולמנאה במצרים רברבי תריסין, וסתיר בנין, ובני סתירין, (ס״א וזמין חד מלכא מאינון תלת דקאמרן למשלט בה, וסתיר בה בנינא ובני ביה בנינא), רמא לון רבי אלעזר לארעא, נפלו אלין תלת על חד דמסטרא שמאלא.

עד דהוו יתבי, אעבר חד ינוקא והוה קארי, (ישעיה יט א) משא מצרים הנה יהו״ה רוכב על עב קל ובא מצרים, אעבר תניינא חבריה ואמר, וארץ מצרים תהיה שממה, אעבר תליתאה חבריה ואמר, ואבדה חכמת מצרים, חמו ההוא גירא דגדפא שמאלא דאתוקד, ותלת אחרנין דהוו עליה לא אתוקדן. אמר רבי אלעזר האי דעופא והאי דדרדקי כלא הוא חד, וכלא נבואה עלאה הוא, (ס״א כלא איהו ברזא דחכמתא), ובעא קב״ה לאחזאה לן סתרי עלאי דהוא עביד, הדא הוא דכתיב (עמוס ג ו) כי לא יעשה יהו״ה אלהי״ם דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים, וחכימי עדיפי מנביאי בכל זמן, דהא לנביאי לזמנין שרת עלייהו רוח קודשא ולזמנין לא, וחכימין לא אעדי מנהון רוח קודשא אפילו רגעא חדא (זעיר), דידעין מה די לעילא ותתא, ולא בעו לגלאה, אמר רבי יוסי (יהודה) כלא חכמתא, וחכמתא דרבי אלעזר יתיר מכלהו.

רבי אבא אמר, אלמלא לא הוו חכימין, לא הוו ידעין בני נשא מהו אורייתא, ומהו פקודוי דמארי עלמא, ולא אתפרשא רוחא דבני נשא מרוחא דבעירא.

אמר רבי יצחק, כד אייתי קב״ה דינא על עמא, בקדמיתא עביד דינא בההוא ממנא דממנא עלייהו לעילא, דכתיב (ישעיה כד כא) **יפקוד יהו״ה על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה**. במאי דינא אתדן ההוא ממנא דלעילא? מעברין ליה בההוא נהר דינור דנגיד ונפיק, וכדין אעדיו ההוא שולטנותא דיליה, ומיד מכריזי עליה ברקיעא, שולטנותא דממנא פלניא אעדיו מניה,

דף ז עמוד א

עד דמטי ההוא קלא בכל אינון רקיעין, עד דמטי באינון דשלטין בהאי עלמא, ונפיק קלא ואכריז בכל עלמא, עד דמטי לעופי ולינוקי ולאינון טפשין דבני נשא דלא ידעין:

ויקם מלך חדש -- רבי חייא אמר ״מלך חדש״ -- חדש ממש הוה. רבי יוסי אמר, דהוה מחדש גזירין דלא חדש מלכא אחרא מקדמת דנא. **אשר לא ידע את יוסף**-- כל ההוא טיבו דעבד יוסף בארעא דמצרים, דכתיב (בראשית מז יד) **ויבא יוסף את כל הכסף ביתה פרעה**, וקיים לון בשני כפנא, כל האי לא דכיר, ועבד גרמיה דלא ידע ביה.

רבי יוסי ורבי יהודה, הוו יתבי ולעאן באורייתא קמיה דרבי שמעון, אמר רבי יהודה האי דכתיב ויקם מלך חדש על מצרים, ותנינן דאיהו קם מגרמיה, מה דהוה שפל קם, ולא אתחזי למלכא ובעותרא קם. אמר רבי שמעון כלא הכי הוא, כגוונא דאחשורוש דלא אתחזי למלכא, וקם מגרמיה וקם בעותרא, ובעא לאובדא לישראל מעלמא, אוף הכא האי לא אתחזי למלכא, וקם מגרמיה ובעא לאובדא לישראל מעלמא, דכתיב ויאמר אל עמו וגו׳, הבה נתחכמה לו וגו׳, וכד הוה קם מלכא לעילא קם מלכא לתתא:

רבי אלעזר ורבי אבא ורבי יוסי הוו אזלי מטבריא לצפורי, עד דהוו אזלי פגע בהו חד יודאי, פתח ואמר (ישעיה יט א) **משא מצרים, הנה יהו״ה רוכב על עב קל ובא מצרים, ונעו אלילי מצרים מפניו** -- תא חזי כל מלכין דעלמא, וכל עמין דעלמא, לא חשיבי כלום קמי קב״ה, דכתיב (דניאל ד לב) **וכל דיירי ארעא כלא חשיבין**, וכמצביה עביד בחיל שמיא, והכא במצרים, אף על גב דכל אינון גבוראן ודרעא מרממא גלי קודשא בריך הוא במצרים, מה כתיב **הנה יהו״ה רוכב על עב קל ובא מצרים**. מאי שנא בכל עמין דעלמא דלא הוה הכי, דהא קב״ה גזר גזרה ואתעביד, והכא איהו אתא דכתיב ״ובא מצרים״, וכתיב (שמות יב יב) **ועברתי בארץ מצרים וגו׳ אני יהו״ה**? אלא בגין דמלכא הוה אתי לאפקא למטרוניתא דהוות תמן, ובגין יקרא דמטרוניתא הוה אתי, ועל דא הוה קב״ה בעי ביקרה ואתי לגבה לאקמא לה, ולמיהב לה ידא ולזקפא לה, כמה דזמין קב״ה למעבד בסוף גלותא דאדום.

אמר רבי ייסא, אי הכי דבגין דמטרוניתא הוה, הא בגלותא דבבל מטרוניתא תמן הות, אמאי לא הוה כך? אמר ליה, הא תנינן דחטאה גרם, דנטלו נשים נכריות, ואעילו ברית קיימא קדישא ברשותא אחרא, ובגין כך אתאבידו מנהון נסין ואתוון דאתחזי למעבד להו, מה דלא הוה הכי בגלותא דמצרים, דכלהו הוו שבטי יה, בני ישראל עאלו בני ישראל נפקו.

בגלותא דאדום בעי קב״ה לאתיקרא בעלמא, ולמיתי איהו לאקמא למטרוניתא ולנערא לה מעפרא, ווי למאן דיערע תמן קמיה, בשעתא דיימא (ישעיה נב ב) התנערי מעפר, קומי שבי ירושלם, התפתחי מוסרי צווארך, מאן הוא מלכא ועמא דיקום קמיה, (שם יט א) ונעו אלילי מצרים מפניו, אלילי מצרים לאו על אבנין ואעין אתמר, אלא על כל אינון דרגין ממנן עלאין, ועל אינון פולחנין תתאין דלהון.

ובכל אתר דגלו ישראל, קב״ה בעי עלייהו ואתקביל מאינון עמין. תא חזי מה כתיב, ד **כה אמר יהו״ה מצרים ירד עמי בראשונה לגור שם ואשור באפס עשקו** -- תורעמא דאתרעם קב״ה על אשור, ואמר חמו מה עבד לי אשור, דהא מצרים דאנא עבדית בהו כל אינון דינין, ועמי (אינון) נחתו תמן לדיירא ביניהון, וקבלום מצראי בינייהו, ויהבון לון שפר ארעא ארץ גושן, ואף על גב דאעיקו לון בגלותא, לא אעדו ארעא מנהון, דכתיב (שמות ט כז) רק בארץ גושן אשר שם בני ישראל וגו׳, ומיטב ארעא דמצרים הוה, דכתיב (בראשית מז יג) במיטב הארץ בארץ רעמסס, ותו דלא אעדו מדילהון כלום, דכתיב (שמות ט ז) וממקנה בני ישראל וגו׳, ועם כל דא אתדנו בכמה דינין. אבל ״אשור באפס עשקו״-- אטיל

דף ז עמוד ב

לון בארעא דסייפי עלמא, ונטל לון ארעא דלהון, ומה מצראי דעבדי כל הני טבאן לישראל אתדנו בכל אינון דינין, אשור ואדום ושאר עמין דמעיקין לון וקטלין לון ונטלין לון ממוניהון, על אחת כמה וכמה דקב״ה בעי ליקרא שמיה עלייהו, דכתיב (יחזקאל לח כג) והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי, התם במצרים במלכא חד, והכא בכל מלכין דעלמא.

רבי שמעון זקף ידוי, ובכה ואמר, ווי מאן דיזדמן בההוא זמנא, וזכאה חולקיה מאן דיזדמן וישתכח בההוא זמנא. ווי מאן דיזדמן בההוא זמנא, בגין דכד ייתי קב״ה לפקדא לאיילתא, יסתכל מאן אינון דקיימין בהדה, בכל אינון דמשתכחי עמה, בכל עובדוי דכל חד וחד, ולא ישתכח זכאי, דכתיב (ישעיה סג ה) ואביט ואין עוזר, וכמה עקתין על עקתין לישראל, זכאה מאן דיזדמן וישתכח בההוא זמנא, בגין דההוא דיתקיים בההוא זמנא במהימנותא, יזכה להההוא נהירו דחדוה דמלכא, ועל ההוא זמנא כתיב, (זכריה יג ט) וצרפתים כצרוף את הכסף ובחנתים כבחון את הזהב וגו׳. לבתר דאינון עקתין מתערי על ישראל, וכל עמין ומלכיהון יתייעטון כחדא עלייהו, ומתערי כמה גזירין בישין, כלהו סלקי בעיטא חדא עלייהו, וייתון עקתא על עקתא, בתרייתא משכחן קמייתא, כדין יתחזי חד עמודא דאשא קאים מעילא לתתא ארבעין יומין, וכל עמין דעלמא חמאן ליה.

בההוא זמנא יתער מלכא משיחא לנפקא מגו גנתא דעדן, מההוא אתר דאתקרי קן צפור, ויתער בארעא דגליל, וההוא יומא דיפוק לתמן יתרגז כל עלמא, וכל בני עלמא מתחבאין גו מערתי וטנרי, דלא יחשבון לאשתזבא, ועל ההוא זמנא כתיב, (ישעיה ב יט) ובאו במערות צורים ובמחילות עפר מפני פחד יהו״ה ומהדר גאונו בקומו לערוץ הארץ, מפני פחד יהו״ה, דא ההוא רגיזו דכל עלמא, ומהדר גאונו דא משיח, בקומו לערוץ הארץ, כד יקום ויתגלי בארעא דגליל, בגין דאיהו הוא אתר קדמאה דאתחרבא בארעא קדישא, ובגין כך יתגלי תמן קדמאה לכל אתר, ומתמן יתער קרבין לכל עלמא.

לבתר ארבעין יומין דעמודא יקום מארעא לשמיא, לעיניהון דכל עלמא, ומשיח יתגלי, יקום מסטר מזרח חד כוכבא מלהטא בכל גוונין, ושבעה כוכבין אחרנין דסחרן להההוא כוכבא, ויגיחון ביה קרבא בכל סטרין, תלת זמנין ביומא, עד שבעין יומין, וכל בני עלמא חמאן. וההוא כוכבא יגיח בהו קרבא בטיסין דנורא מלהטין מנצחין לכל עבר, ובטש בהו, עד דבלע לון בכל רמשא ורמשא, וביומא אפיק לון, ויגיחון קרבא לעיניהון דכל עלמא, וכן בכל יומא עד שבעין יומין, לבתר שבעין יומין יתגניז ההוא כוכבא, ויתגניז משיח עד תריסר ירחין, ויתהדר ההוא עמודא דאשא כמלקדמין, וביה יתגניז משיח, וההוא עמודא לא יתחזי.

לבתר תריסר ירחין יסלקון ליה למשיח בההוא עמודא לגו רקיעא, ותמן יקבל תוקפא ועטרא דמלכותא, וכד נחית, יתחזי ההוא עמודא דאשא כמלקדמין לעיניהון דכל עלמא, ויתגלי לבתר משיח, ויתכנשון לגביה עמין סגיאין, ויתער קרבין בכל עלמא, ובההוא זמנא יתער קב״ה גבורתיה לכל עמין דעלמא, ומלכא משיחא יתידע בכל עלמא. וכל מלכין דעלמא יתערון לאתחברא לאגחא קרבא ביה, וכמה (עמין) מפריצי יהודאין יתהפכו לאהדרא לגבייהו, וייתון עמהון לאגחא קרבא על מלכא משיחא, כדין יתחשך כל עלמא חמש עשרה יומין, וסגיאין מעמא דישראל יהון מתין בההוא חשוכא, ועל דא כתיב (ישעיה ס ב) **כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים**.

פתח ואמר (דברים כב ו) כי

דף ח עמוד א

יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ, אפרוחים או ביצים והאם רובצת וגו' שלח תשלח את האם וגו' -- האי קרא אוקימנא ליה, ואיהו חד מפקודי אורייתא גניזין, ואנן אית לן ביה רזי דאורייתא גניזין, שבילין וארחין ידיען לחברייא, באינון תלתין ותרין שבילין דאורייתא. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בריה, אלעזר, בזמנא דיתער מלכא משיחא, כמה אתין ונסין אחרנין יתערון בעלמא.

תא חזי, בגנתא דעדן דלתתא אית אתר חד גניז וטמיר דלא אתידע, ואיהו מרקמא בכמה גוונין, וביה גניזין אלף היכלין דכסופין, ולית מאן דעייל בהו בר משיח, דאיהו קאים תדיר בגנתא דעדן. וכל גנתא מסחרא ברתיכין סגיאין דצדיקיא, ומשיח קאים עלייהו, ועל כמה חילין ומשיריין דנשמתין דצדיקיא תמן, ובראשי ירחי ובזמני ובשבתי משיח עאל בההוא אתר, לאשתעשעא בכל אינון היכלין. לגו לגו מכל אינון היכלין אית אתר אחרא טמיר וגניז דלא אתידע כלל ואקרי עדן, ולית מאן דיכיל למנדע ביה, ומשיח אגניז (ס"א אתגלי) לבר סחרניה דההוא אתר, עד דאתגלי ליה חד אתר דאקרי קן צפור, ואיהו אתר דכריז עליה ההוא צפור דאתער בגנתא דעדן בכל יומא.

ובההוא אתר מרקמן דיוקנין דכל שאר עמין, דאתכנשו עלייהו דישראל לאבאשא לון, עאל בההוא אתר, זקיף עינוי וחזי אבהן דעאלין בחרבן בית אלהא, עד דחמי לרחל דדמעהא באנפהא, וקב"ה מנחם לה, ולא צביאת לקבלא תנחומין, כמה דאת אמר (ירמיה לא יד) מאנה להנחם על בניה, כדין משיח ארים קליה ובכי, ואזדעזע כל גנתא דעדן, וכל אינון צדיקיא דתמן געו ובכו עמיה, געי ובכי זמנא תניינא, ואזדעזע ההוא רקיע דעל גבי גנתא, אלף וחמש מאה רבוא משריין עלאין, עד דמטי לגו כרסייא עלאה, כדין קב"ה רמיז להההוא צפרא, ועאל להההוא קן דילה, ויתבא לגבי משיח וקרי מה דקרי, ואתער מה דאתער.

עד דמגו כרסייא קדישא, אתקרי תלת זמנין ההוא קן צפור ומשיח, וכלא סלקין לעילא, ואומי לון קב"ה לאעברא מלכו חייבא מן עלמא על ידא דמשיח, ולנקמא נקמין דישראל, וכל אינון טבוון דזמין קודשא בריך הוא למעבד לעמיה, ותב ההוא קן צפור ומשיח לדוכתיה, ותב משיח ואתגניז גו ההוא אתר כמלקדמין. ובזמנא דיתער קב"ה לאתקנא עלמין, ואתנהירו אתוון דשמיה בשלימו, יו"ד בה"א, (לאתקנא) וא"ו בה"א, למהוי כלא בשלימו חד.

כדין יתער חד ככבא דחילא באמצע רקיעא כגוון ארגוונא, להיט ונציץ ביממא לעיניהון דכל עלמא, ויקום חד שלהובא דאשא מסטרא דצפון גו רקיעא, ויקום דא לקבל דא ארבעין יומין, ויתבהלון כל בני עלמא, לסוף ארבעין יומין יגיחון קרבא ככבא ושלהובא לעיניהון דכלא, ויתפשט ההוא שלהובא ביקידו דאשא מסטרא דצפון גו רקיעא, ויחשוב למבלע ההוא ככבא, וכמה שליטין ומלכין ואומיא ועממיא יתבהלון מהאי. כדין יסתלק ההוא ככבא לסטר דרום, וישלוט על ההוא שלהובא, וההוא שלהובא יתבלע זעיר זעיר ברקיעא מקמי ההוא ככבא, עד דלא יתחזי כלל, כדין ההוא ככבא יעביד אורחין ברקיע בתריסר תחומין, וקיימין אינון נהורין ברקיעא תריסר יומין אחרנין, לבתר תריסר יומין אחרנין, יזדעזעון כל בני עלמא, ויתחשך שמשא בפלגות יומא כמה דאתחשך יומא דאתחרב בי מקדשא, עד דלא יתחזון שמיא וארעא, ויתער חד קלא ברעם וזיקין, ואתחלחלא ארעא מההוא קלא, וכמה חילין ומשיריין ימותון מניה.

וההוא יומא (ממש) יתער בקרתא דרומי רבתא חד שלהובא דאשא, בההוא קלא דיתער בכל

דף ח עמוד ב

עלמא, ויוקיד כמה מגדלין וכמה היכלין, וכמה מגדלין יפלון, וכמה פרדשכי ורברבי יפלון בההוא יומא, וכלהו יתכנשון עלה לביש, וכל בני עלמא לא יכלין (ס"א ולא יחשבון) לאשתזבא. מההוא יומא עד תריסר ירחין, יתיעטון כל מלכין ויגזרון כמה גזרות וכמה שמדות על ישראל, ויצלחון ביה (נ"א בהון) כמה דאתמר, זכאה איהו מאן דיערע תמן וזכאה איהו מאן דלא יערע תמן, וכל עלמא יהא בערבוביא סגיא.

לסוף תריסר ירחי, יקום שבט מישראל, דא מלכא משיחא דיתער גו גנתא דעדן, וכל אינון צדיקיא יעטרון ליה תמן, ויחגרון ליה מאני זיינא באתוון רשימן דמאני דשמא קדישא. וקלא יתפוצץ בענפי אילנין דגנתא, קרי בחיל ואמר, אתערו קדישי עליונין, קומו מקמי משיחא, הא עדנא לאתחברא איתתא בבעלה, ובעלה בעי לנקמא לה נוקמין דעלמא, ולאקמא לה ולאנערא לה מעפרא, כדין יקומון כלהו, ויחגרון ליה כמלקדמין מאני זייניה, אברהם מימיניה, יצחק משמאליה, יעקב קמיה, משה רעיא מהימנא על כל אלין צדיקיא אזיל ורקיד גו גנתא דעדן.

כיון דאתתקן משיח על ידא דצדיקיא בגנתא דעדן, יעול בההוא דוכתא דאקרי ק״ן צפו״ר כמלקדמין, וחמי תמן ההוא דיוקנא דחרבן בית מקדשא וכלהו צדיקיא דאתקטלו ביה, כדין נטיל מתמן עשר לבושין, ואינון (נ״א ואקרון) עשר לבושי קנאה, ויתגניז תמן ארבעין יומין דלא אתגליא כלל. לסוף ארבעין יומין קלא חד יתער ויתקרי מגו כורסייא עלאה, ההוא ק״ן צפו״ר במלכא משיחא דאתגניז ביה, וכדין סלקין ליה לעילא, וקודשא בריך הוא חמי ליה למלכא משיחא מתלבש בלבושא נוקמא וחגיר מאני זייני, נטיל ליה ונשיק ליה על רישיה. כדין מזדעזען תלת מאה ותשעין רקיעין, וארמיז קב״ה לחד רקיעא מאינון דהוה גניז משׁשׁת ימי בראשית, ואפיק מחד היכלא דבההוא רקיעא חד כתרא גליפא מחקקא בשמהן קדישין, בההוא עטרא אתעטר קב״ה כד עברו ישראל ית ימא, למיטל נוקמין מכל רתיכי פרעה ופרשוי, ואעטר ליה למלכא משיחא.

כיון דאתעטר ואתתקן בכל הני תקונין, נטיל ליה קב״ה ונשיק ליה כמלקדמין, מאן חמי רתיכין קדישין ומשריין עלאין דסחרין ליה, ויהבין ליה מתנן ונבזבזן סגיאין, ויתעטר מכלהו. עאל תמן בחד היכלא, וחמי כל אינון מלאכי עלאי דאקרון אבלי ציון, אינון דבכו על חרבן בי מקדשא ובכאן תדיר, ואינון יהבין ליה חד פורפירא סומקא למעבד נוקמין, כדין קב״ה גניז ליה בההוא קן צפור, ואתכסי תמן תלתין יומין, לבתר תלתין יומין בההוא קן צפור, יחות מעטר בכל אינון תקונין מעילא ומתתא, וכמה משריין קדישין סחרניה, ויחמון כל עלמא חד נהירו תלי מרקיעא לארעא, ויקום שבעה יומין, וכל בני עלמא יתמהון ויתבהלון, ולא ינדעון כלל בר אינון חכימין דידעין ברזין אלין, זכאה חולקהון.

וכל אינון שבעה יומין יתעתד (ס״א יתעטר) בארעא בההוא ק״ן צפו״ר, באן אתר בדרך, דא קבורת רחל דאיהי קיימא בפרשת אורחין, ויבשר לה וינחם לה, וכדין תקבל תנחומין, ותקים ותנשיק ליה. לבתר יקום ההוא נהירו מההוא אתר, ושרי ביריחו קרתא דאילני, בכל עץ, דא יריחו, או על הארץ דא ירושלם, ויהא גניז בההוא נהירו דק״ן צפו״ר תריסר ירחי, בתר תריסר ירחי יזדקף ההוא נהירו בין שמיא וארעא, וישרי בארעא דגליל, דתמן הוה שרותא דגלותא דישראל, ותמן יתגלי מההוא נהירו דקן צפור, ותב לאתריה.

וההוא יומא יזדעזע כל ארעא כמלקדמין, מסייפי שמיא עד

דף ט עמוד א

סייפי שמיא, וכדין יחזון (ינדעון) כל עלמא דהא אתגלי מלכא משיחא בארעא דגליל, ויתכנשון ליה כל אינון דלעאן באורייתא, ואינון זעירין בעלמא, ובזכות ינוקי דבי רב יתתקף חיליה לאתגברא, ורזא דא אפרוחים, ואי לא ישתכחון אלין, הא ינוקי דיתבין בתוקפא דאמהון וינקי, כמה דאת אמר (ישעיה כח ט) גמולי מחלב עתיקי משדים, והיינו או בצים, דבגין אלין שריא שכינתא עמהון דישראל בגלותא, דהא חכימין זעירין אינון דישתכחון בההוא זמנא, והיינו (דברים כב ו) והאם רובצת על האפרוחים או על הבצים.

לא תקח האם על הבנים -- [דהא ביה לא קיימא מלה לאפקא לה מן גלותא, אלא במלכא עלאה, דכיון דאינון רבייך וינוקין יהבין תוקפא למלכא משיחא, כדין אימא עלאה דהיא רביעא עלייהו, תתער לגבי בעלה] ויתעכב (הכי) עד תריסר ירחין אחרנין, לבתר ייתי בעלה ויוקים לה מעפרא כמה דאת אמר (עמוס ט יא) אקים את סוכת דוד הנופלת. בההוא יומא מלכא משיחא שארי ויכנוש גלותא מסייפי עלמא עד סייפי עלמא, כמה דאת אמר (דברים ל ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים וגו׳, מההוא יומא כל אתין ונסין וגבוראן דעבד קב״ה במצרים יעביד לון לישראל, כמה דאת אמר (מיכה ז טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות:

אמר רבי שמעון, אלעזר ברי, כל אלין מלין תשכח ברזא דתלתין ותרין שבילין דבשמא קדישא, ועד דנסין אלין לא יתערון בעלמא, לא ישתלם רזא דשמא קדישא, ולא תתער לאהבה, כמה דאת אמר (שיר ב ז) השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות, בצבאות דא מלכא (נ״א משיחא) דאקרי צבאות, או באילות השדה, שאר חילין ומשריין דלתתא, אם תעירו ואם תעוררו את האהבה, דא ימינא דקב״ה דאקרי אהב״ה, עד שתחפץ, ההיא דשכיבת לעפרא, ויהא רעותא דמלכא בה, זכאה איהו מאן דיזכי להההוא דרא, זכאה איהו בעלמא דין וזכאה איהו בעלמא דאתי.

רבי שמעון ארים ידוי בצלו לקב״ה וצלי צלותיה, לבתר דצלי צלותיה אתו רבי אלעזר בריה ורבי אבא ויתבו קמיה, עד דהוו יתבי קמיה, חמו חד נהירו דיממא דאתחשך, ואשתקע חד צנורא (ס״א צרורא) דשלהובא דאשא גו ימא דטבריה, ואזדעזע כל ההוא אתר. אמר רבי שמעון, ודאי השתא הוא עדנא דקב״ה אדכר לבנוי, ואחית תרין דמעין לגו ימא רבא, וכד נחתין, פוגעין בהאי צנורא דשלהובא דאשא, וישתקעו דא בדא בימא, בכה רבי שמעון ובכו חברייא.

אמר רבי שמעון, הא אתערנא ברזי דאתוון דשמא קדישא, בסתרא דאתערותא דיליה לגבי בנוי, אבל השתא אית לי לגלאה מה דלא אתיהיב רשו לבר נש אחרא לגלאה, אלא זכו דדרא דא יקיים עלמא עד דייתי מלכא משיחא, אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בריה ולרבי אבא, קומו בקיומייכו, קמו רבי אלעזר ורבי אבא, בכה רבי שמעון זמנא אחרא, אמר ווי מאן יקום במה דאמינא (נ״א דחמינא), גלותא יתמשך מאן יכיל למסבל.

אוף איהו קם, ואמר (ישעיה כו יג) **יהו״ה אלהינ״ו בעלונו אדונים זולתך, לבד בך נזכיר שמך** -- האי קרא אוקמוה, אבל בהאי קרא אית רזא עלאה גו מהימנותא, יהו״ה אלהינ״ו, דא הוא שירותא דרזין עלאין, אתר דמתמן נפקין כל נהירו דשרגין כלהו לאדלקא, ותמן תליא כל רזא דמהימנותא, ושמא דא שליט על כלא, בעלונו אדונים זולתך, דהא עמא דישראל לית מאן דשליט עליה בר שמא עלאה דא, והשתא בגלותא שליט עליה סטרא אחרא. **לבד בך נזכיר שמך**-- רזא דשמא קדישא כללא דעשרין ותרין אתוון, וכנסת ישראל לא מתברכא אלא מגו שמא דא דאקרי בך, כמה דאת אמר (שמות לב יג) אשר נשבעת להם בך, (בראשית מח ב) בך יברך ישראל, (תהלים יח ל) כי בך ארוץ גדוד.

ובזמנא דשלימו אשתכח, לא הוה מתפרש דא מן דא, ואסיר

דף ט עמוד ב

לאפרשא דא מן דא אתתא מבעלה, לאו ברעיוני ולאו בדכירו, בגין דלא לאחזאה פרודא, והשתא בגלותא פרודא אשתכח, דמגו עאקו דכל זמנא וזמנא, אנן עבדין פרודא לאדכרא ההוא שם בר מבעלה, בגין דאיהי שכיבת לעפרא, והיינו לבד בך נזכיר שמך, בר מבעלה אנן דכרין להאי שם בפרודא, בגין דאנן רחיקין מינך, ושלטין אחרנין עלן, ושמך איהו בפרודא מן שמא דאקרי בך. והאי ביומי דגלותא, בגין דגלותא קדמאה הוה מבית ראשון, ובית ראשון הוא רזא דה׳ קדמאה, ולקבל שבעין שנין דילה, גלותא דבית ראשון הוה שבעין שנין, ואינון שבעין שנין לא אשתכחת אימא רביעא עלייהו, והוה פרודא מן שמא עלאה רזא דה׳ עלאה, וכדין יו״ד רזא עלאה אסתלק לעילא לעילא לאין סוף, ובית ראשון עלאה קדישא לא נביע נביעו דמיין חיין, דהא מקורא דילה אסתלק, ואיהי שבעין שנין בגלותא, בגין דאיהי שבע שנין אקרי, כמה דאת אמר (מ״א ו לח) ויבנהו שבע שנים.

ואי תימא דשלטא מלכות בבל לעילא ברזא דשבעין שנין ח״ו, אלא בזמנא דהוה בי מקדשא קיים, נהורא ונביעו דאימא עלאה הוה נהיר ונחית לתתא, כיון דחטו ישראל ואתחרב מקדשא ושלטא מלכות בבל, הוה חפי ואחשיך ההוא נהירו, ותתאי קדישין לא הוו נהירין, כיון דתתאי לא הוו נהירין, בגין (מגו) שלטנו דמלכותא דבבל, אסתלק ההוא נהורא, וההוא מבועא עלאה דהוה נביע רזא די׳ אסתלק לעילא לעילא באין סוף, כדין אינון שבעין שנין לא הוו נהירין, בגין ההוא נהירו דאתמנע ודא הוה ודאי גלותא דשבעין שנין. כיון דאעדיאו שלטנו דבבל, ושריאת ה״א תתאה לאנהרא, ישראל כלהו לא אהדרו לאדכאה (נ״א לשלטאה), למהוי סגולה שלימתא כמלקדמין, אלא זעיר זעיר (בערבוביא), וכיון דשלימו לא אשתכח, (ושריאת ה״א תתאה לשלטאה), כדין י׳ נביעו עלאה לא נחית כל כך לאנהרא כמה דהוה כמלקדמין, אלא זעיר זעיר בערבוביא, דלא הוו דכיין כמלקדמין כמה דאתחזי, ועל כך נביעו עלאה לא נביע ולא נהיר, אלא דאהדר לאנהרא זעיר זעיר מגו דחקא (דשמאלא) דשמא (נ״א דגלותא ודינא), ועל דא אתגרו בהו בישראל קרבין סגיאין, עד דהחשך יכסה ארץ, וה׳ תתאה אתחשך ונפלת לארעא, ונביעו עלאה אסתלק כמלקדמין, בגין דמלכות אדום אתתקף, וישראל אהדרו לסרחנייהו, ועל דא ה׳ בית שני אתחרב.

וכל אינון תריסר שבטין דילה, כחושבן משריין דלהון, אינון בגלותא דמלכות אדום, ונביעו עלאה אסתלק מההוא נביעו דקיימא עלה, כמה דאת אמר (ישעיה נז א) הצדיק אבד, אבד ההוא נביעו דמקורא עלאה דהוה נגיד ומשיך מלעילא, (נ״א קרבין סגיאין, ומלכות יון שלטא עלייהו, לבתר דאהדרו בתיובתא אתתקפו עלייהו ואתכפיאו לון, ובגין דישראל אהדרו לסרחנייהו, מלכות אדום אתתקף, ובית שני אתחרב, וה״א תתאה אתחשכת ונפלת לארעא, ונביעו עלאה אסתלק מההוא מבועא דקיימא עלה, כמה דאת אמר, הצדיק אבד, אבד ההוא נביעו דמקורא עלאה דהוה נגיד ומשיך עליה מלעילא, מאי טעמא, בגין דהחשך יכסה ארץ), **וכדין הוה פרודא בה״א בית שני, ואיהי בגלותא דאדום, בכל אינון תריסר שבטין (נ״א דילה), ומשריין דילהון תריסר שבטין סלקין לחושבן סגי, ועל דרזא (נ״א ועל דא רזא) דה׳ הוה בהו, בכל ההוא (נ״א ועל דא רזא דה׳ בכל ההוא) חושבנא, (נ״א חשוכא) גלותא אתמשך.**

רזא דרזין לחכימי לבא אתמסר, עשר שבטין אלף שנין, תרין שבטין מאתן שנין, שארו דמעין למנפל, פתח ואמר (איכה א ב) בכה תבכה בלילה ודמעתה על לחיה, לסוף תריסר שבטין דגלותא, ליליא יתחשך לישראל, עד דיתער וא״ו, לזמן שתין ושית שנין, לבתר תריסר שבטין דאינון אלף ומאתן שנין דגלותא.

ולבתר (עד) שתין ושית שנין בחשוכא דליליא, כדין (ויקרא כו מב) וזכרתי את בריתי יעקב, דא אתערותא דאת ו׳ דאיהו נפש דבית יעקב, ורזא דא (בראשית מו כז) כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה וגו׳ ששים ושש, ואיהו ו׳ נפש דבית שני, רזא דה׳ תתאה, ודא ו׳ רזא דששים ושש, ששים לאתערותא דיעקב, ושש לאתערותא דיוסף, ועל דא איהו ו״ו דאינון תרין בחבורא חדא ורזא חדא.

מתמן ולהלאה יתער קב״ה לאינון נסין ואתין

דף י עמוד א

דקאמרן, ויתערן על ישראל אינון עקתין דקאמרן, וכדין (ס״א ורזא דא) ואף את בריתי יצחק, ולבתר כד יגיח מלכא משיחא קרבין בכל עלמא בימינא דקודשא בריך הוא, כמה דאת אמר (שמות טו ז) ימינך יהו״ה נאדרי בכח, כדין ואף את בריתי אברהם אזכור, ולבתר והארץ אזכור, דא ה׳ בתראה, בההוא זמנא כתיב, (זכריה יד ט) והיה יהו״ה למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יהו״ה אחד ושמו אחד.

לסוף שתין ושית שנין אחרנין, דאינון מאה ותלתין ותרין שנין, יתחזון אתוון דשמא קדישא גליפן בשלימו עילא ותתא כדקא יאות, ורזא דא ה״ה עלאה ותתאה, וכל אינון שבילין דאינון תלתין ותרין שנין דכלילן ברזא דאת ו׳ הו״ה (נ״א יו״ד וה״ה), רזא דשלימו דמאה ותלתין ותרין, לסוף מאה ותלתין ותרין שנין אחרנין, יתקיים לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה, ויתדכי ארעא קדישא, וקודשא בריך הוא יתער מתייא דארעא קדישא, ויקומון חיילין חיילין בארעא דגליל.

וכדין יתער סתימו דנביעו עלאה את י׳, ויתקיימון תלתין ותרין שבילין בשלימו לנגדא לתתא, ויתקיימון אתוון דשמא קדישא כלהו בקיומייהו יהו״ה, דעד כען לא יהון בשלימו, עד זמן דינגיד ויתמשך ההוא נביעו עלאה, בחבורא דאתוון גו ה׳ (נ״א וה׳) בתראה, ודא איהו לסוף תשלום מאה וארבעין וארבעה שנין אחרנין דישתלמון, ויתערון שאר מתי ישראל דבשאר ארעאן.

דישתכח כל דא בחשבן חי״ת, דאתיישיב עלמא ויתבסם, ויתעבר סטרא אחרא (נ״א חויא בישא) מעלמא, וה״א תתאה תתמלי מגו נביעו עלאה, ותתעטר ותתנהיר בשלימו, וכדין כתיב (ישעיה ל כו) והיה אור הלבנה כאור החמה, ואור החמה יהיה שבעתים, עד דיהא שבת ליהו״ה, לאלקטא נפשין בתענוגי קדושא, (דא ה׳ בתרא) כל ההוא אלף שביעאה, ודא איהו אתערותא דרוחין קדישין דעמא דישראל, לאתלבשא לבתר שבת בגופין אחרנין קדישין לאתקרי קדישין, דכתיב (שם ד ג) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו, עד כאן מלין דרזין סתימין:

ויקם מלך חדש -- רבי יוסי אמר, בכל יומא קודשא בריך הוא עביד מלאכין שליחן על עלמא, דכתיב (תהלים קד ד) עושה מלאכיו רוחות, עשה לא כתיב, אלא עושה, בגין דכל יומא ויומא עושה, ובההוא זמנא אתמנא ממנא חד על מצרים, ודא איהו דכתיב ויקם מלך חדש, חדש ודאי. **אשר לא ידע את יוסף**-- דהא מאתר דפרודא הוה, כמה דאת אמר (בראשית ב י) **ומשם יפרד**, וקדמאה מההוא פרודא, נהרא דמצרים איהו, ובגין כך אשר לא ידע את יוסף, אתר דכל יחודא שריא ביה דאקרי צדיק:

רבי אלעזר ורבי יוסי הוו אזלי באורחא, ואקדימו בנהורא למיזל, חמו חד כוכבא דהוה רהיט מסטרא דא וכוכבא אחרא מסטרא דא, אמר רבי אלעזר, השתא מטא זמנא דכוכבי בקר לשבחא למאריהון, ורהטי מדחילו ואימתא דמאריהון לשבחא ולזמרא ליה, הדא הוא דכתיב (איוב לח ז) ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהי״ם, בגין דכלהו ביחודא חדא קא משבחן ליה.

פתח ואמר (תהלים כב א) **למנצח על אילת השחר מזמור לדוד** -- ״אילת השחר״, דכד נהירו אנפוי דמזרח, ואתפרשא חשוכא דליליא, חד ממנא אית לסטר מזרח, ומשיך חד חוטא דנהירו דסטר דרום, עד דאתי ונפיק שמשא ובקע באינון כוי רקיעא ואנהיר עלמא, וההוא חוטא אפריש חשוכא דליליא, כדין אילתא דשחרא אתי, ואתי נהירו אוכמא בקדרו לאתחברא ביממא, ונהיר יממא, ונהירו דיממא כליל ושאיב בגויה להההוא אילתא, ועל האי אילתא כד אתפרש מיומא לבתר דכליל לה, אמר דוד שירתא, דכתיב למנצח על אילת השחר, ומאי קא אמר,

דף י עמוד ב

אלי אלי למה עזבתני, דהא אתפרש אילתא דשחרא מנהירו דיממא.

עד דהוו אזלי נהיר יממא, ומטא עידן צלותא, אמר רבי אלעזר נצלי צלותא וניזיל, יתבו וצלו, לבתר קמו ואזלו. פתח רבי אלעזר ואמר, (קהלת ח יד) **יש הבל אשר נעשה על הארץ, אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים וגו׳ אמרתי שגם זה הבל** -- האי קרא אוקמוה ואתמר. אבל יש הבל,

שלמה מלכא עבד ספרא דא ואוקים ליה על שבעה הבלים דעלמא קיימא עלייהו, ואינון שבעה עמודין סמכין דעלמא, לקבל שבעה רקיעים, ואלין אינון, וילו״ן, רקי״ע, שחקי״ם, זבו״ל, מעו״ן, מכו״ן, ערבו״ת, ולקבלייהו, הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל, וכמה דאינון שבעה רקיעין, אית אחרנין דדבקי בהו, ומתפשטי ונפקי מנייהו, הכי נמי אית הבלים אחרנין דמתפשטי ונפקי מאלין, וכלהו אמר שלמה.

והכא רזא דחכמתא אית ביה, יש הבל דנפקא מאינון הבלים עלאין דעלמא קיימא עלייהו, ודא נעשה על הארץ, ואתקיים בקיומיה ואתתקף בתוקפיה, בעובדי ארעא, ובסליקו דסלקא מארעא. ודא אתמנא על ארעא, וכל תוקפא וקיומא דיליה, באינון נשמתין דצדיקיא דאתלקיטו מארעא כד אינון זכאין, עד לא סרחו בעוד דיהבי ריחא טב, כגון חנוך דכתיב ביה (בראשית ה כד) ואיננו כי לקח אותו אלהי״ם, ונטל ליה עד לא מטא זמניה ואשתעשע ביה, וכן שאר זכאין דעלמא. דתנינן, על תרין מלין צדיקיא מסתלקי מעלמא עד לא ימטי זמנייהו, חד על חובי דרא, דכד אסגיאו חייביא בעלמא אינון זכאין דמשתכחי בינייהו אתפסון בחוביהון, וחד כד אתגלי קמי קודשא בריך הוא דיסרחון לבתר, סליק לון מעלמא עד לא מטא זמנייהו, הדא הוא דכתיב (קהלת ח יד) אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים, מטי עלייהו דינא דלעילא כאילו עבדו חובין ועובדין דרשיעייא.

דהא זמנא חדא שאיל רבי יוסי ב״ר יעקב איש כפר אונו בזמנא דרבי עקיבא וחברוי אסתלקו מעלמא ומיתו בההוא גוונא לרבי מאיר, אמר ליה וכי כתיב דא בכל אורייתא כלה, אמר ליה, ולא, והא אמר שלמה אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים, מטי עלייהו דינא מלעילא כאילו עבדו חובין ועובדין דרשיעייא, ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים, יתבי בשקט ושלם בהאי עלמא, ודינא לא מטא עלייהו, כאילו עבדו עובדין דצדיקייא, אמאי, אי בגין דאתגלי קמי קודשא בריך הוא דיתובון בתיובתא, או דיפוק מנייהו זרעא דיהא קשוט בעלמא, כגון תרח דנפק מניה זרעא דקשוט אברהם, אחז דנפק מניה חזקיהו, ושאר חייבין דעלמא, ובגין כך בסטרא דא ובסטרא דא, הבל דקאמרן נעשה ואתתקף על הארץ כדאמרן.

דבר אחר: **יש הבל אשר נעשה על הארץ** כדקאמרן, דאתתקף (ואתתקף) על עלמא. במאי? בגין ד**יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים**, מטאן לידייהו כאינון עובדין דחייביא, כגון בת עובד ע״ז, או חד מאינון עובדין דאינון ממעשה הרשעים, ואינון קיימי בקיומייהו מדחילו דמאריהון, ולא בעאן לאסתאבא, כגון כמה זכאי קשוט דמטו לידייהו כעובדין אלין, ואינון גבורי כח דעבדי רעותא דמאריהון ולא חטאו, ועל דא הבל נעשה על הארץ, ואתתקף בתוקפיה.

ויש רשעים אשר מגיע אליהם כמעשה הצדיקים, מטי לידייהו חד מצוה דאיהו עובדא דצדיקיא, וזכאן בה ועבדין יתה, כגון לסטים מקפחא דהוה משתכח בטורייא, בהדי אינון לסטים עובדי ע״ז, וכד הוה יודאי אעבר תמן הוה משזיב ליה, ונטר ליה מנייהו, והוה קרי עליה רבי עקיבא **יש רשעים אשר מגיע אליהם כמעשה הצדיקים**. וכגון ההוא חייבא דהוה

דף יא עמוד א

בשבבותיה דרבי חייא, דליליא חד פגע בה בההיא אתתא דהות אזלת לבי ברתה, בעא למתקף בה, אמרה ליה במטו מינך אוקיר למרך ולא תחטי גבאי, שבקה ולא חב בה, הוי אומר **ויש רשעים אשר מגיע אליהם כמעשה הצדיקים**.

אמרתי שגם זה הבל -- כמה דאתתקף ההוא הבל בהדי אינון צדיקיא דמטו לידייהו עובדי דחייביא ולא חטאן, אוף הכי אתתקף בהדי אינון חייביא דמטי לידייהו עובדי דאינון צדיקיא ועבדי להו. דתנינן עבד קודשא בריך הוא צדיקים ורשעים בעלמא, וכמה דאתייקר איהו בעלמא בעובדי דצדיקיא, הכי נמי אתייקר איהו ברשיעייא כד עבדי עובדא טבא בעלמא, כמה דאת אמר (קהלת ג יא) **את הכל עשה יפה בעתו**. ווי לחייבא כד עביד גרמיה רע ואתתקף בחוביה, כמה דאת אמר (ישעיה ג יא) אוי לרשע רע וגו׳.

תו פתח ואמר, **את הכל ראיתי בימי הבלי וגו׳** -- האי קרא אוף הכי אוקמוה חברייא, אבל כד אתיהיב חכמה לשלמה, חמא כולא בזמנא דשלטא סיהרא. ״יש צדיק״-- דא עמודא דעלמא, ״אובד״-- כמה דאת אמר (שם נז א) **הצדיק אבד** בזמנא דגלותא, ״בצדקו״-- בגין דהיא שכיבת לעפרא. צדק דא כל זמנא דישראל בגלותא איהי עמהון בגלותא, ובגין כך (קהלת ז טו) צדיק אובד בצדקו, דהא לא מטאן לגביה אינון ברכאן עלאין. **ויש רשע מאריך ברעתו**-- דא סמא״ל דאוריך שקט ושלוה לאדום. במאי? ״ברעתו״-- בההיא רעה אתתיה (נ״א אשה רעה אשת זנונים), נחש תקיפא, דהא לא מטא עלייהו שקט ושלוה אלא בגין דאתדבק בההיא נוקבא, כגוונא דא לשאר מלכוון, עד דקודשא בריך הוא יקים מעפרא להההיא סוכת דוד הנופלת, דכתיב (עמוס ט יא) **אקים את סוכת דוד הנופלת**:

וילך איש מבית לוי. רבי יוסי פתח (שיר ו ב) **דודי ירד לגנו לערוגות הבושם וגו'** -- ״לגנו״ דא כנסת ישראל, בגין דהיא ערוגת הבושם, דאיהי כלילא מכל סטרי (נ״א זיני) בוסמין וריחין דעלמא דאתי, בשעתא דקודשא בריך הוא נחית לגנתא דא (נ״א דעדן), כל אינון נשמתהון דצדיקיא דמתעטרן תמן, כלהו יהבי ריחא, כמה דאת אמר וריח שמניך מכל בשמים, (נ״א וריח אפך כתפוחים), אלין אינון נשמתהון דצדיקיא. דאמר רבי יצחק, כל אינון נשמתין דצדיקיא דהוו בהאי עלמא, וכל אינון נשמתין דזמינין לנחתא להאי עלמא, כלהו בגנתא (דא קיימין בגנתא) די בארעא (כלהו) קיימין בדיוקנא וציורא דהוו קיימין בהאי עלמא, וסתרא ורזא דא אתמסר לחכימי, רוחא דנחית לבני נשא, דאיהו מסטרא דנוקבא, מתגלפא תדיר בגלופא כהאי חותם.

ציורא דגופא דבר נש בהאי עלמא בליט לבר, ורוחא אתגליף לגו, כד אתפשט רוחא מן גופא, ההוא רוח בליט בגנתא דארעא בציורא ודיוקנא דגופיה ממש דבהאי עלמא, בגין דהוה תדיר כחותם. ועל דא אמרה איהי (שם ח י) **שימני כחותם**, מה חותם גליף בגלופא לגו ואתצייר בציורא בליטא לבר. אוף הכי איהי רוחא דהוה מסטרא דילה כהאי גוונא ממש, בהאי עלמא גליף בגלופא לגו, וכד אתפשט מן גופא ועאל בגנתא דארעא, אוירא דתמן בליט ההוא גלופא לאתציירא לבר, ואתצייר בציורא בליטא לבר, כגוונא דציורא דגופא בהאי עלמא, לעילא נשמתא דאיהי מאילנא דחיי, אתצייר תמן לעילא בההוא צרורא דחיי, לאתענגא בנועם יהו״ה, כמה דאת אמר (תהלים כז ד) לחזות בנועם יהו״ה ולבקר בהיכלו:

וילך איש מבית לוי-- דא גבריאל, כמה דאת אמר (דניאל ט כא) **והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון וגו'**. ״מבית לוי״-- דא כנסת ישראל דאתיא מסטרא דשמאלא. ״ויקח את בת לוי״-- דא נשמתא, דתנינן בשעתא דאתייליד גופא דצדיק בהאי עלמא,

דף יא עמוד ב

קודשא בריך הוא קרי ליה לגבריאל, ונטיל ההיא נשמתא (דצדיק) די בגנתא, ונחתא לה להאי גופא דצדיקא דאתייליד בהאי עלמא, ואיהו אתפקד עלה ונטיר לה.

ואי תימא ההוא מלאכא דאתמנא על רוחיהון דצדיקיא לילה שמיה, ואת אמרת דאיהו גבריאל? הכי הוא ודאי, בגין דאתי מסטרא דשמאלא, וכל מאן דאתי מסטרא דשמאלא הכי אקרי.

וילך איש-- דא עמרם. **ויקח את בת לוי**-- דא יוכבד. ובת קול נחתת ואמרת ליה לאזדווגא בה, דהא קריב זמנא דפורקנא דישראל על ידא דברא דאתיליד מנייהו, וקודשא בריך הוא סייע ביה, דתנינן שכינתא שריא על ערסייהו, ורעותא דלהון בדבקותא חדא הוה בה בשכינתא, ועל דא לא אתעדי שכינתא מההוא ברא דאולידו, לקיימא דכתיב (ויקרא יא מד) והתקדשתם והייתם קדושים, בר נש דמקדש גרמיה מלרע, קודשא בריך הוא מקדש ליה לעילא, כמה דרעותא דלהון הוה בדבקותא דשכינתא, הכי אתדבקא שכינתא בההוא עובדא ממש דעבדו.

אמר רבי יצחק, זכאין אינון צדיקיא דרעותא דלהון בדבקותא דקודשא בריך הוא תדיר, וכמה דאינון מתדבקין ביה תדיר, הכי נמי איהו אתדבק בהו, ולא שביק לון לעלמין, ווי לרשיעייא דרעותא דלהון ודבקותא דלהון מתרחקא מניה, ולא די להו דמתרחקן מניה, אלא דמתדבקן בסטרא אחרא, תא חזי עמרם דאתדבק ביה בקודשא בריך הוא, נפיק מניה משה, דקודשא בריך הוא לא אעדי מניה לעלמין, ושכינתא אתדבקת בהדיה תדיד, זכאה חולקיה:

ותהר האשה ותלד בן, ותרא אותו כי טוב הוא -- מאי ״כי טוב הוא״? אמר רבי חייא דאתייליד מהול, בגין דרזא דברית טוב אקרי, דכתיב (ישעיה ג י) אמרו צדיק כי טוב, רבי יוסי אמר, נהירו דשכינתא דנהיר ביה חמאת, דבשעתא דאתיליד אתמליא כל ביתא נהורא, כתיב ותרא אותו כי טוב הוא, וכתיב (בראשית א ד) וירא אלהי״ם את האור כי טוב, ועל דא כי טוב הוא כתיב, וכלא הוה. ותצפנהו שלשה ירחים, תלת ירחי מאי קא מיירי, אמר רבי יהודה, רמז הוא דקא רמז, (עד) דלא אשתמודע משה בזהרא עלאה עד תלת ירחים, דכתיב (שמות יט א) בחדש השלישי, דהא כדין אתיהיבת תורה על ידוי, ושכינתא אתגליא ושריא עלוי לעיניהון דכלא, דכתיב (שם ג) ומשה עלה אל האלהי״ם ויקרא אליו יהו״ה:

ולא יכלה עוד הצפינו-- דעד ההוא שעתא לא אשתמודע מלוליה בקודשא בריך הוא, וכתיב משה ידבר והאלהי״ם יעננו בקול. **ותקח לו תבת גומא**-- רמז על הארון דלוחות קיימא עאלין בגויה, תיבת גומא ארון הברית איהו. **ותחמרה בחמר ובזפת** (דההיא תיבה דאיהו) דהא הארון הוה מחופה מלגו ומלבר, רבי יהודה אמר, דא היא אורייתא דהחמירה קודשא בריך הוא במצות עשה ובמצות לא תעשה. **ותשם בה את הילד**-- אלו ישראל, כמה דאת אמר (הושע יא א) כי נער ישראל ואהבהו. **ותשם בסוף**-- דלא הוו פקודי אורייתא חומרא למעבד, עד סוף דעאלו ישראל לארעא לסוף ארבעין שנין. **על שפת היאור**-- על מימרא דאינון דמורים אורייתא וחוקה לישראל. (נ״א רבי חזקיה אמר הכי אוליפנא):

דבר אחר: **וילך איש**-- דא קודשא בריך הוא, דכתיב (שמות טו ג) יהו"ה איש מלחמה. **מבית לוי**-- דא קודשא בריך הוא, אתר דחכמה עלאה וההוא נהר מתחברין כחדא, ולא מתפרשין לעלמין, מבית לוי, דאשרי לויתן (נ"א כל חידו) לחידו בעלמא, הדא הוא דכתיב (תהלים קד כו) לויתן זה יצרת לשחק בו. **ויקח את בת לוי**-- דא קודשא בריך הוא, אתר דנהירו דסיהרא נהיר. **ותהר האשה ותלד בן** -- האשה ודאי, כמה דאת אמר (בראשית ב כג) לזאת יקרא אשה, בקדמיתא בת לוי, והכי הוא ודאי, וכי בת לוי בקדמיתא

דף יב עמוד א

והשתא אשה, אלא הכי הוא ודאי, והכי אוליפנא, אתתא עד לא אזדווגת אתקריאת בת פלוני, בתר דאזדווגת אתקריאת אשה, והכא בת ואשה, וכלא חד דרגא איהו:

ותצפנהו שלשה ירחים-- אלין תלת ירחין דדינא קשיא שריא בעלמא, ומאי נינהו תמוז אב טבת (נ"א שבט), מאי משמע, דעד לא נחת משה לעלמא שכיח הוה איהו לעילא, ועל דא אזדווגת ביה שכינתא מיומא דאתיליד, מכאן אמר רבי שמעון, רוחיהון דצדיקיא שכיחין אינון לעילא עד לא יחתון לעלמא.

ולא יכלה עוד הצפינו וגו', מאי **ותקח לו תבת גומא**? דחפת ליה בסימנהא, למהוי נטיר מאינון נוני ימא דשאטין בימא רבא, דכתיב (תהלים קד כה) שם רמש ואין מספר, והיא חפת ליה למהוי נטיר מנייהו, בחפו (דסטרא דיובלא) (נ"א דטיסת רוכלא ונ"א דטיס רובילא) יקירא, דתרין גוונין חוור ואוכם, ואנח ליה למשה (בינייהו) דישתמודע עמהון, בגין דזמין לסלקא בינייהו זמנא אחרא לקבלא אורייתא:

ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור-- דא איהי דאתיא מסטרא דשמאלא דדינא קשיא, כמה דאת אמר "לרחוץ על היאור" - על היאור דייקא, ולא על הים. ואי תימא והא כתיב (שמות יז ה) **ומטך אשר הכית בו את היאור**, ומשה לא מחא אלא ימא וקרייה יאור, אלא יאור הוה דמחא אהרן על ידא דמשה, ושוויה קרא דאיהו עביד. כהאי גוונא (שם ז כה) **וימלא שבעת ימים אחרי הכות יהו"ה את היאור**, ואהרן הכהו! אלא על דאתא מסטרא דקודשא בריך הוא קרייה קרא "אחרי הכות השם", לבתר קרייה בשמא דמשה.

ונערותיה הולכות על יד היאור-- אלין שאר משריין דאתיין מסטרא דא:

ותפתח ותראהו את הילד -- "ותראהו", "ותרא" מבעי ליה? מאי "ותראהו"? אמר רבי שמעון, לית לך מלה באורייתא דליה בה רזין עלאין ויקירין, אלא הכי אוליפנא, רשימא דמלכא ומטרוניתא אשתכח ביה, ואיהו רשימא דוא"ו ה"א, ומיד **ותחמול עליו וגו'**. עד כאן לעילא, מכאן ולהלאה לתתא. בר מהאי קרא:

ותתצב אחותו מרחוק וגו' -- "ותתצב אחותו", אחותו דמאן? אחותיה דההוא דקרא לכנסת ישראל "אחותי", כמה דאת אמר (שיר ה ב) **פתחי לי אחותי רעיתי**. **מרחוק**-- כמה דאת אמר (ירמיה לא ג) **מרחוק יהו"ה נראה לי**. מאי משמע, דאינון זכאין עד לא נחתו לעלמא אשתמודעאן אינון לעילא לגבי כלא, וכל שכן משה, ומשמע נמי דנשמתהון דצדיקיא אתמשכו מאתר עלאה כמה דאוקימנא, ורזא דמלה אוליפנא, דמשמע דאב ואם אית לנשמתא, כמה דאית אב ואם לגופא בארעא, ומשמע דבכל סטרין בין לעילא בין לתתא מדכר ונוקבא אתיין כלא ומשתכחי, והא אוקמוה רזא, דכתיב תוצא הארץ נפש חיה, הארץ דא כנסת ישראל, נפש חיה, נפשא דאדם קדמאה עלאה, כמה דאתמר, אתא רבי אבא ונשקיה, אמר ודאי שפיר קאמרת, והכי הוא ודאי, זכאה חולקיה דמשה נביאה מהימנא על כל שאר נביאי עלמא.

דבר אחר: **ותתצב אחותו**-- דא היא חכמה, כמה דאת אמר (משלי ז ד) **אמור לחכמה אחותי את**. אמר רבי יצחק, מעולם לא אתעדיאת (נ"א אתער) גזרת דינא מעלמא, דהא בכל שעתא דהוו ישראל חטאן הוה דינא מקטרגא עמהון, וכדין ותתצב אחותו מרחוק (דבר אחר מרחוק) כמה דאת אמר מרחוק יהו"ה נראה לי:

ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור -- בשעתא דהוו פסקי ישראל מאורייתא, מיד **ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור**, הות נחתת מדת הדין

דף יב עמוד ב

לאסתחאה מדמא דישראל על עלבונא דאורייתא. **ונערותיה הולכות על יד היאור**-- אלין אומיא דאינון אזלין ורדפין אבתרייהו, על יד היאור, על סבת עלבונא דאורייתא, ואינון דמורים (נ"א דמיכין) בה דרפו ידייהו מינה.

אמר רבי יהודה, כל מלין דעלמא תליין בתשובה ובצלותא דצלי בר נש לקודשא בריך הוא, וכל שכן מאן דאושיד דמעין בצלותיה, דלית לך תרעא דלא עאלין אינון דמעין. מה כתיב? ותפתח ותראהו את הילד, ותפתח, דא שכינתא דקיימא עלייהו דישראל כאימא על בנין, והיא פתחה תדיר בזכותיהון דישראל, כיון שפתחה, ותראהו את הילד, ילד שעשועים דאינון ישראל, דמתחטאן קמי מלכיהון (נ"א מאריהון) בכלא, ומיד דמתחננן קמי קודשא בריך הוא הדרי בתשובה, ובכאן קמיה כברא דבכי קמי אבוי, מה כתיב והנה נער בוכה, כיון דבכי, אתעדו (ס"א מתתברי) כל גזרין בישין דעלמא, מה כתיב ותחמול עליו, אתער עלוי ברחמים ומרחם ליה. ותאמר מילדי העברים זה, דאינון רכי לבא, ולא מילדי העכו"ם דאינון קשי קדל וקשי לבא, מילדי העברים, רכי לבא מאבהן ומאמהן לאתבא קמי מאריהון, ותקרא את אם הילד, שהיתה בוכה, הדא הוא דכתיב (שם יד) קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו', הוא בוכה, ואם הילד היא בוכה. אמר רבי יהודה, לזמנא דאתי מה כתיב (שם ח) בבכי יבואו ובתחנונים וגו', מהו בבכי יבואו, בזכות בכי דאם הילד שהיא רחל, יבואו ויתכנשון מן גלותא, ואמר רבי יצחק, פורקנא דישראל לא תליא אלא בבכי, כד ישתלמון ויכלון בכי דמעות דבכה עשו קמי אבוי, דכתיב (בראשית כז לח) וישא עשו קולו ויבך, (אמר רבי יוסי אותו בכי דבכה עשו) ואינון דמעין אחיתו לישראל בגלותיה, כיון דיכלון אינון דמעין בבכיה דישראל, יפקון מגלותיה, הדא הוא דכתיב (ירמיה לא ח) בבכי יבואו ובתחנונים אובילם:

ויפן כה וכה -- חמא באלין ז' אתוון דמיחדין ליה ישראל בכל יומא שמע ישראל פעמים דאית בהון כ"ה כ"ה תרי זמני ולא חמא ביה:

ויפן כה וכה וגו'. כה וכה-- אמר רבי אבא, 'כה' חמא, אי הוו ביה עובדין דכשרין, ו'כה', אי זמין לנפקא מניה ברא מעליא. מיד **וירא כי אין איש**-- חמא ברוח קודשא דלא זמין לנפקא מניה ברא מעליא, דאמר רבי אבא כמה חייבין אינון בעלמא דמפקי בני מעליא יתיר מאינון זכאין, וההוא ברא מעליא דנפק מן חייבא איהו מעליא יתיר, למהוי טהור מטמא, נהורא מגו חשוכא, חכמתא מגו טפשותא, ודא איהו מעליא מכלא.

וירא וירא דהכא, כלא ברוח קודשא אסתכל וחמא, ובגין כך אסתכל ביה וקטל ליה. וקודשא בריך הוא סבב כלא למהך להההוא בירא, כמה דאזל יעקב לגבי ההוא בירא, דכתיב וישב על הבאר, ביעקב כתיב (בראשית כט ג) וירא והנה באר, במשה כתיב וישב בארץ מדין וישב על הבאר, בגין דמשה ויעקב אף על גב דבדרגא חדא הוו, אסתלק משה בהאי יתיר מניה:

רבי יוסי ורבי יצחק הוו אזלי באורחא, אמר רבי יוסי, ההוא באר דחמא יעקב וחמא משה, אי דא הוה ההוא בירא דחפר אברהם ויצחק. אמר ליה לאו, אלא בשעתא דאתברי עלמא אתברי האי בירא, ובערב שבת בין השמשות אתברי פומא דיליה, והאי איהו באר דחמו יעקב ומשה.

תוספתא

תוספתא:מתניתין, אינון דרדפי קשוט, אינון דתבעי רזא דמהימנותא, אינון דאתדבקו בקשורא מהימנא, אינון דידעין אורחוי דמלכא עלאה, קריבו שמעו.

כד סליקו תרין, ונפקו לקדמות חד, מקבלין ליה בין תרין דרועין, תרין נחתי לתלתא (נ"א לתתא), תרין אינון, חד בינייהו חקלא דתפוחין קדישין איהו, מהאי בירא יתבי, (תרין יתבי) מותבא דנביאי (ס"א בנוי) ינקין בהו, חד בינייהו, חבורא איהו דכלא, איהו נטיל לכלא.

דף יג עמוד א

ולכהן מדין שבע בנות ותבאנה ותדלנה וגו' -- אמר רבי יהודה, אי בירא דא איהו בירא דיעקב, הא כתיב ביה (בראשית כט ג) ונאספו שמה כל העדרים וגללו וגו', והכא בנות יתרו לא אצטריכו להאי, אלא ותבאנה ותדלנה בלא טורח אחרא.

אמר רבי חייא, יעקב אעדי לה מן בירא, דהא כתיב כד מתכנשי תמן כל עדרייא, והשיבו את האבן, וביעקב לא כתיב וישב את האבן, דהא לא אצטריך לבתר כן, דהא בקדמיתא מיא לא הוו סלקין, כיון דאתא יעקב סליקו מיא לגביה, ומשה אוף הכי סליקו מיא לגביה, וההוא אבנא לא הוה על פום בירא, ובגין כך ותבאנה ותדלנה.

רבי אלעזר ורבי אבא הוו אזלי מטבריא לצפורי, עד דהוו אזלי פגע בהו חד יודאי, אתחבר בהדייהו, אמר רבי אלעזר כל חד לימא מלה דאורייתא. פתח איהו ואמר (יחזקאל לז ח) **ויאמר אלי הנבא אל הרוח הנבא בן אדם ואמרת אל הרוח וגו'** -- מהאי קרא ידענא אתר דהרוח נפקא מניה, וכי יכיל הוה יחזקאל לנבאה על הרוח, והא כתיב (קהלת ח ח) **אין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח**? אלא בר נש לא יכיל לשלטאה ברוח, אבל קודשא בריך הוא איהו שליט בכלא, ועל מימריה הוה מתנבי יחזקאל. ותו דהא רוח הוה בגופא בהאי עלמא, ובגין כך אתנבי עליה מארבע רוחות בואי הרוח, מההוא אתר דאתחם בסמכוי בארבע סטרין דעלמא.

דליג ההוא יודאי קמיה, אמר ליה רבי אלעזר מאי חמית? אמר מלה חמינא. אמר ליה מאי היא? אמר ליה, רוח בני אדם אי אתלבש בגן עדן בלבושא דדיוקנא דגופא דהאי עלמא, הוה ליה למכתב כה אמר יהו״ה מגן עדן בואי הרוח, מהו מארבע רוחות, אמר ליה רוחא לא נחתא להאי עלמא עד דסלקא מגנתא דארעא לגו כורסייא דקיימא על ארבע סמכין, כיון דסלקא תמן, אשתאבא מגו ההוא כורסייא דמלכא ונחתא להאי עלמא, גופא אתנטיל מארבע סטרי עלמא, רוח אוף הכי אתנטיל מארבע סטרי דכורסייא דמתתקנא עלייהו.

אמר ליה ההוא בר נש, דליגא דקא דליגנא קמייכו, מלה חמינא מהאי סטרא, בגין דיומא חדא הוינא אזיל במדברא, וחמינא אילנא חד דמרגג למחזי, וחד מערתא תחותיה, קריבנא גביה וחמינא ההיא מערתא דסלקא ריחין מכל זיני ריחין דעלמא, אתתקפנא בגרמאי ואעילנא בההיא מערתא, ונחיתנא בדרגין ידיען בגו דוכתא חדא, דהוו ביה אילנין סגיאין וריחין ובוסמין דלא יכילנא למסבל, ותמן חמינא חד בר נש ושרביטא חד בידיה, והוה קאים בחד פתחא.

כיון דחמא לי, תוה וקם לגבאי, אמר לי מה את הכא ומאן את, אנא דחילנא סגיא, אמינא ליה מארי מן חברייא אנא, כך וכך חמינא במדברא ועאלנא בהאי מערתא ונחיתנא הכא, אמר לי הואיל ומן חברייא אנת, טול האי קוטרא דכתבא והב ליה לחברייא, אינון דידעין רזין דרוחיהון דצדיקיא.

תוספתא

ההוא בירא קדישא קאים תחותייהו, חקלא דתפוחין (קדישין) איהו, מהאי בירא אתשקיין עדרייא דרעי משה במדברא, מהאי בירא אתשקיין עדרייא דבריר יעקב, כד בריר לון לגו חולקיה, כל אינון רתיכין, כל אינון מארי דגדפין.

תלת קיימין רביעין על האי בירא, האי בירא מנייהו אתמלי, אדנ״י אתקרי, על דא כתיב (דברים ג כד) אדנ״י יהו״ה אתה החלות וגו׳, וכתיב (דניאל ט יז) והאר פניך על מקדשך השמם למען אדנ״י, אדון כל הארץ, הדא הוא דכתיב (יהושע ג יא) הנה ארון הברית אדון כל הארץ, ביה גניז חד מקורא קדישא, דנביע ביה תדיר ואמלי ליה, יהו״ה צבאות אקרי, בריך הוא לעלם ולעלמי עלמין. **(עד כאן תוספתא)**:

דף יג עמוד ב

בטש בי בההוא שרביטא ודמיכנא, אדהכי חמינא כמה חילין ומשיריין גו שינתא, דהוו אתיין באורחא להההוא דוכתא, וההוא גברא בטש בההוא שרביטא, ואמר באורחא דאילני זילו, אדהכי דהוו אזלי, פרחי באוירא וסלקי, ולא ידענא לאן אתר, ושמענא קלין דמשיריין סגיאין, ולא ידענא מאן (ס״א לאן אתר) איהו, אתערנא ולא חמינא מידי, ודחילנא בההוא אתר.

אדהכי חמינא להההוא בר נש. אמר לי חמית מידי? אמינא ליה חמינא גו שינתא כך וכך. אמר בההוא אורחא אזלי רוחיהון דצדיקיא גו גנתא דעדן לאעלא תמן, ומה דשמעת מנייהו, הוא דקיימי בגנתא בדיוקנא דהאי עלמא, וחדאן ברוחיהון דצדיקיא דעאלין תמן. וכמה דגופא אתבני בהאי עלמא מקטורא דארבע יסודי ואתצייר בהאי עלמא, אוף הכי רוחא אתצייר בגנתא מקטורא דארבע רוחין דקיימא בגנתא, וההוא רוחא אתלבשת תמן ומתציירא מנייהו בציורא דדיוקנא דגופא דאתצייר בהאי עלמא, ואלמלא אינון ארבע רוחין דאינון אוירין דגנתא, רוחא לא מתציירא בציורא כלל ולא אתלבשא בהו. אינון ארבע רוחין קטירין אלין באלין כחדא, וההוא רוח אתצייר ואתלבש בהו, כגוונא דגופא אתצייר בקטורי דארבע יסודי עלמא, ובגין כך מארבע רוחות בואי הרוח, מאינון ארבע רוחין דגן עדן דאתלבש ואתצייר בהו, והשתא טול האי קיטרא דכתבא וזיל לאורחך והב ליה לחברייא.

אתא רבי אלעזר ואינון חברייא ונשקוהו ברישיה, אמר רבי אלעזר בריך רחמנא דשדרך הכא, דודאי דא הוא ברירא דמלה, וקודשא בריך הוא אזמין לפומי האי קרא, יהב לון ההוא קוטרא דכתבא, כיון דנטל ליה רבי אלעזר ופתח ליה, נפק אפותא דאשא ואסחר ליה, חמא ביה מה דחמא, ופרח מן ידוי, בכה רבי אלעזר, אמר מאן יכול לקיימא בגנזייא דמלכא, (תהלים טו א) יהו״ה מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך, זכאה האי אורחא וההיא שעתא דאערענא בך, ומההוא יומא הוה חדי רבי אלעזר, ולא אמר כלום לחברייא, עד דהוו אזלי פגעו בחד בירא דמיא, קיימו עליה ושתו מן מיא.

אמר רבי אלעזר, זכאה חולקהון דצדיקיא, יעקב ערק מקמי אחוי ואזדמן ליה בירא, כיון דבירא חמא ליה מיא אשתמודעו למאריהון וסלקין לגביה וחדו בהדיה, ותמן אזדווגת ליה בת זוגיה, משה ערק מקמי פרעה ואזדמן ליה ההוא בירא, ומיין חמו ליה ואשתמודעו למאריהון וסלקו לגביה, ותמן אזדווגת ליה בת זוגיה.

מה בין משה ליעקב? יעקב כתיב ביה (בראשית כט י) **ויהי כאשר ראה יעקב את רחל וגו׳, ויגש יעקב ויגל את האבן וגו׳**. משה מה כתיב ביה **ויבואו הרועים ויגרשום, ויקם משה ויושיען וגו׳**. בודאי ידע הוה משה כיון דחמא מיא דסלקין לגביה דתמן תזדמן ליה בת זוגיה, ותו דהא רוח קודשא לא

אתעדי מניה לעלמין, וביה הוה ידע דצפורה תהוי בת זוגיה, אמר משה, ודאי יעקב אתא להכא ומיא סליקו לגביה, אזדמן ליה בר נש דאכניש ליה לביתיה ויהב ליה כל מה דאצטריך, אנא אוף הכי.

אמר ההוא בר נש, הכי אוליפנא דיתרו כומר לע״ז הוה, כיון דחמא דע״ז לית בה ממשו, אתפרש מפולחנא דילה, קמו עמא ונדוהו, כיון דחמו בנתיה הוו מתרכן לון, דהא בקדמיתא אינון הוו רעאן עאניה, כיון דחמא משה ברוח קודשא דעל מלה דע״ז הוו עבדי, מיד ויקם משה ויושיען וישק את צאנם, ואתעביד קנאה לקודשא בריך הוא בכלא. אמר ליה רבי אלעזר, אנת לגבן ולא ידענא

דף יד עמוד א

שמך, אמר אנא יועזר בן יעקב, אתו חברייא ונשקוהו, אמרו ומה אנת לגבן ולא הוינן ידעין בך, אזלו כחדא כל ההוא יומא, ליומא אחרא אוזפוהו תלת מילין ואזל לאורחיה:

ותאמרן איש מצרי הצילנו -- רבי חייא אמר, הא אוקמוה חברייא, דנצנצא בהו רוח קודשא, ואמרו ולא ידעו מה אמרו, לבר נש דהוה יתיב במדברא, והוו יומין דלא אכל בשרא, יומא חד אתא דובא לנטלא חד אימרא, ערק אימרא ודובא אבתריה, עד דמטו לגבי ההוא בר נש למדברא, חמא אימרא ואתקיף ביה ושחטיה, ואכל בשרא:

דבר אחר: **ואלה שמות בני ישראל**. רבי יהודה פתח ואמר, (שיר א ה) **שחורה אני ונאוה וגו׳**. ״שחורה אני ונאוה״-- דא כנסת ישראל דהיא שחורה מן גלותא, ונאוה, דהיא נאוה באורייתא ובפקודין ובעובדין דכשרן. ״בנות ירושלם״ דעל דא זכאין לירתאה ירושלם דלעילא. **כאהלי קדר** אף על גב דהיא קודרת בגלותא, בעובדין היא **כיריעות שלמה**-- כיריעות דמלכא דשלמא כלא דיליה:

רבי חייא רבא הוה אזיל לגבי מאריהון דמתניתא למילף מנייהו. אזיל לגבי דרבי שמעון בן יוחאי, וחמא פרגוד חד דהוה פסיק בביתא. תוה רבי חייא. אמר אשמע מלה מפומיה מהכא. שמע דהוה אמר (שם ח יד) **ברח דודי ודמה לך לצבי או לעופר האילים**, כל כסופא דכסיפו ישראל (מקמיה) מקודשא בריך הוא הוא.

דאמר רבי שמעון, תאותם של ישראל שיהיה הקדוש ברוך הוא לא הולך ולא מתרחק, אלא בורח כצבי או כעופר האילים, מאי טעמא, אמר רבי שמעון, אין חיה בעולם עושה כמו הצבי או כעופר האילים, בזמן שהוא בורח הולך מעט מעט ומחזיר את ראשו למקום שיצא ממנו, ולעולם תמיד הוא מחזיר את ראשו לאחוריו, כך אמרו ישראל, רבונו של עולם אם אנו גורמים שתסתלק מבינינו, יהי רצון שתברח כמו הצבי או כמו עופר האילים, שהוא בורח ומחזיר את ראשו למקום שהניח, הדא הוא דכתיב (ויקרא כו מד) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם, דבר אחר, הצבי כשהוא ישן, הוא ישן בעין אחת, והאחרת הוא נעור, כך אמרו ישראל להקדוש ברוך הוא עשה כמו הצבי, הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל.

שמע רבי חייא ואמר, אי, עלאין (פסקין) עסקין בביתא, ואנא יתיב אבראי, בכה, שמע רבי שמעון ואמר, ודאי שכינתא לברא, מאן יפוק, אמר רבי אלעזר בריה, אי אנא קלינא (כחולא) לא קלינא, דהא שכינתא ברא מננא, ליעול שכינתא ותיהוי אשתא שלימתא. שמע קלא דאמר עד לא סמכין אסתמכו, ותרעין לא אתתקנו, ומזוטרי (נ״א ומטוטרי) דבוסמיא דעדן דכען הוא, לא נפיק רבי אלעזר.

יתיב רבי חייא בכה ואתגנח, פתח ואמר (שיר ב יז) **סוב דמה לך דודי לצבי או לעפר האילים**, אתפתח תרעא דפרגודא, ולא עייל רבי חייא, זקיף רבי שמעון עינוי ואמר שמע מינה אתיהיב רשותא למאן דאיהו אבראי, ואנן לגו, קם רבי שמעון, אזל אשא מדוכתיה עד דוכתא דרבי חייא, אמר רבי שמעון קוזטיפא דנהורא דקליטרא (ס״א דקלדיטא) לבר, ואנא הכא לגו, אתאלם פומיה דרבי חייא.

כיון דעאל לגו מאיך עינוי ולא זקיף רישיה, אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בריה, קום אעבר ידך אפומיה, דלא ידע בהאי דלא רגיל ביה, קם רבי אלעזר אעבר ידיה אפומיה דרבי חייא. פתח פומיה רבי חייא ואמר, חמא עינא מה דלא חמינא, אזדקף דלא חשיבנא, טב למימת באשא דדהבא טבא דליק, באתר דשביבין זרקין לכל עיבר.

וכל שביבא ושביבא סליק לתלת מאה

דף יד עמוד ב

ושבעין רתיכין, וכל רתיכא אתפרש לאלף אלפין ורבוא רבוון, עד דמטו לעתיק יומין דיתיב על כרסייא, וכרסייא מזדעזעא מניה למאתן ושתין עלמין, עד דמטא לאתר עדונא דצדיקיא, עד דאשתמע בכל רקיעין. וכל עלאין ותתאין, וכלהו בזמנא חדא תווהין ואמרין, הדין הוא רבי שמעון בן יוחאי דהוא מרעיש כלא, מאן יכיל למיקם קמיה, דין הוא רבי שמעון בן יוחאי דבשעתא דפתח פומיה למשרי למלעי באורייתא, צייתין לקליה כל כרסוון, וכל רקיעין, וכל רתיכין, וכל אינון דמשבחי למריהון, לית דפתחין ולית דמסיימין, כלהו משתככין, עד דלא אשתמע (נ״א דלשתמע) בכל רקיעיא דלעילא ותתא פטרא.

כד מסיים רבי שמעון למלעי באורייתא, מאן חמי שירין, מאן חמי חדותא דמשבחין למריהון, מאן חמי קלין דאזלין בכלהו רקיעין, אתיין כלהו בגיניה דרבי שמעון, וכרעין וסגדין קמי דמריהון, סלקין ריחין דבוסמין דעדן עד עתיק יומין, וכל האי בגיניה דרבי שמעון.

פתח רבי שמעון פומיה ואמר, שית דרגין נחתו עמיה דיעקב למצרים, וכל חד וחד עשרה אלף רבוא, ולקבליהון שית דרגין לישראל, ולקבליהון שית דרגין לכרסייא דלעילא, ולקבליהון שית דרגין לכרסייא דלתתא, דכתיב (מ״א י יט) שש מעלות לכסא, הדא הוא דכתיב (יחזקאל טז ז) רבבה כצמח השדה נתתיך וגו׳, הרי שית, ולקבליהון כתיב ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו וגו׳. תא חזי, כל חד וחד סליק לעשרה, והוו שתין, ואינון שתין גברין דבסחרני שכינתא, ואינון שתין רבבן דנפקו עם ישראל מגלותא, ודאלו עם יעקב בגלותא.

אמר ליה רבי חייא, והא הוו (ס״א חמינא) שבעה, וסלקין לשבעין, אמר ליה רבי שמעון, שבעין לאו מהכא, ואי סלקא דעתך שבעה, הא כתיב (שמות כה לב) וששה קנים יוצאים מצדיה, שלשה קני מנורה וגו׳, וקנה האחד האמצעי לאו בחשבנא, דכתיב (במדבר ח ב) אל מול פני המנורה יאירו וגו׳.

עד דהוו יתבי, אמר רבי אלעזר לרבי שמעון אבוי, מה חמא קודשא בריך הוא לנחתא ישראל למצרים בגלותא, אמר ליה, חדא שאלתא את שאיל, או תרין, אמר ליה תרין, גלותא למה, ולמצרים למה, אמר ליה, תרין אינון, ואתחזרו לחד, אמר ליה, קום בקיומך, בגינך יתקיים לעילא משמך האי מלה, אימא ברי אימא.

פתח ואמר, (שיר ו ח) **ששים המה מלכות ושמונים פילגשים** -- ״ששים המה מלכות״-- אינון גבריא דלעילא, מחילא דגבורא, דאתאחדן בקליפין (נ״א בגליפין), דחיותא קדישא דישראל, ״ושמונים פילגשים״-- ממנן בגליפוי דתחותוי, בחזרא (ס״א בחד) חד ממאה, ״ועלמות אין מספר״-- כמה דאת אמר (איוב כה ג) היש מספר לגדודיו, ועם כל דא, כתיב (שיר ו ט) **אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה**-- דא היא שכינתא קדישא דנפקא מתריסר (נ״א מתריסין) זיהרא דזהרא, דנהיר לכלא, ואיהי אתקרי אימא.

כגוונא דא עביד קודשא בריך הוא בארעא, זריק לכל עמין לכל עיבר, ומני עליהון רברבי, הדא הוא דכתיב (דברים ד יט) אשר חלק יהו״ה אלהיך אותם לכל העמים, והוא נסיב לחולקיה כנישתא דישראל, הדא הוא דכתיב (שם לב ט) כי חלק יהו״ה עמו יעקב חבל נחלתו, וקרא לה אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה, דא היא שכינת יקריה דאשרי ביניהון, אחת היא ומיוחדת ליה, ראוה בנות ויאשרוה, כמה דאת אמר (משלי לא כט) רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה, מלכות ופילגשים ויהללוה, אלין רברבי עמין דאתפקדן עלייהו.

ועוד רזא דמלה היא, דתנן בעשרה מאמרות נברא העולם, וכד תסתכל תלתא אינון, ועלמא בהו אתברי, (שמות לא ג) בחכמה ובתבונה ובדעת, ועלמא לא אתברי אלא בגיניהון דישראל, כד בעא לקיימא עלמא, עבד לאברהם ברזא דחכמה, ליצחק ברזא דתבונה, ליעקב ברזא דדעת, ובהאי אתקרי (משלי כד ד) ובדעת חדרים ימלאו, ובההיא שעתא אשתכלל כל עלמא.

ומדאתילידו

דף טו עמוד א

ליעקב תריסר שבטין, אשתכלל כלא כגוונא דלעילא, כד חמא קודשא בריך הוא חדוותא סגיאה דהאי עלמא תתאה דאשתכלל כגוונא דלעילא, אמר דילמא ח״ו יתערבון בשאר עממין וישתאר פגימותא בכלהו עלמין. מה עבד קודשא בריך הוא? טלטל לכלהו מהכא להכא, עד דנחתו למצרים למידר דיוריהון, בעם קשי קדל דמבזין נמוסיהון, ומבזין להון לאתחתנא בהו ולאתערבא בהדייהו, וחשיבו להון עבדין, גוברין געלן בהון נוקבתא געלן בהון, עד דאשתכלל כלא בזרעא קדישא, ובין כך ובין כך שלים חובא דשאר עמין, דכתיב (בראשית טו יז) כי לא שלם עון האמורי עד הנה, וכד נפקו, נפקו זכאין קדישין, דכתיב (תהלים קכב ד) שבטי יה עדות לישראל.

אתא רבי שמעון ונשקיה ברישיה, אמר ליה, קאים ברי בקיומך דשעתא קיימא לך, יתיב רבי שמעון, ורבי אלעזר בריה קאים ומפרש מלי דרזי דחכמתא, והוו אנפוי נהירין כשמשא, ומלין מתבדרין וטאסין ברקיעא, יתבו תרין יומין דלא אכלו ולא שתו, ולא הוו ידעין אי הוה יממא או ליליא, כד נפקו ידעו דהוו תרין יומין דלא טעמו מידי, קרא על דא רבי שמעון, (שמות לד כח) ויהי שם עם יהו״ה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל וגו׳, ומה אי אנן בשעתא חדא כך, משה דקרא אסהיד ביה ויהי שם עם יהו״ה ארבעים יום וגו׳ על אחת כמה וכמה.

כד אתא רבי חייא קמיה דרבי, וסח ליה עובדא, תוה רבי, ואמר ליה רבי שמעון בן גמליאל אבוי, ברי רבי שמעון בן יוחאי אריא, ורבי אלעזר בריה אריא, ולאו רבי שמעון כשאר אריוותא, עליה כתיב (עמוס ג ח) אריה שאג מי לא יירא וגו׳, ומה עלמין דלעילא מזדעזעין מיניה, אנן על אחת כמה וכמה, גברא דלא גזר תעניתא לעלמין על מה דשאיל ובעי, אלא הוא גוזר וקודשא בריך הוא מקיים, קודשא בריך הוא גוזר ואיהו מבטל, והיינו דתנן, מאי דכתיב (ש״ב כג ג) מושל באדם, צדיק מושל יראת אלהי״ם, הקדוש ברוך הוא מושל באדם, ומי מושל בהקדוש ברוך הוא, צדיק, דאיהו גוזר גזרה והצדיק מבטלה:

תנן אמר רבי יהודה, אין לך דבר בחביבותא קמי קודשא בריך הוא כמו תפלתן של צדיקים, ואף על גב דניחא ליה, זמנין דעביד בעותהון זמנין דלא עביד.

תנו רבנן, זמנא חדא הוה עלמא צריכא למטרא, אתא רבי אליעזר וגזר ארבעין תעניתא ולא אתא מטרא, צלי צלותא ולא אתא מטרא, אתא רבי עקיבא וקם וצלי, אמר משיב הרוח ונשב זיקא, אמר ומוריד הגשם ואתא מטרא, חלש דעתיה דרבי אליעזר, אסתכל רבי עקיבא באנפוי, קם רבי עקיבא קמי עמא ואמר, אמשול לכם משל למה הדבר דומה, רבי אליעזר דמי לרחימא דמלכא דרחים ליה יתיר, וכד עאל קמי מלכא ניחא ליה ולא בעי למתן ליה בעותיה בבהילו כי היכי דלא ליתפרש מניה, דניחא ליה דלישתעי בהדיה, ואנא דמי לעבדא דמלכא דבעא בעותיה קמיה, ולא בעי מלכא דליעול לתרעי פלטרין, וכל שכן דלישתעי בהדיה, אמר מלכא, הבו ליה בעותיה בבהילו ולא ליעול הכא. כך רבי אליעזר איהו רחימא דמלכא, ואנא עבדא, ובעי מלכא לאשתעי בהדיה כל יומא, ולא יתפרש מניה, ואנא לא בעי מלכא דאיעול תרעי דפלטרין, נח דעתיה דרבי אליעזר.

אמר ליה, עקיבא, תא ואימא לך מלתא דאתחזיא לי בחלמא, האי פסוקא דכתיב (ירמיה ז טז) ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי, תא חזי, תריסר טורי אפרסמונא (דכיא), עאל ההוא דלביש חושנא ואפודא, ובעא מן קודשא בריך הוא למיחס על עלמא, ועד האידנא תלי איהו, אי הכי אמאי חלש דעתיה דרבי אליעזר, משום בני נשא דלא ידעין בהאי.

אמר רבי אליעזר, תמני סרי טורי אפרסמונא (דכיא) עלאין, עאלין נשמתהון דצדיקיא, וארבעין ותשעה ריחין סלקין

דף טו עמוד ב

בכל יומא עד ההוא אתר דאתקרי עדן, די לקבל דא אתיהיבת אורייתא במ״ט פנים טמא ומ״ט פנים טהור. מ״ט אתוון בשמהן דשבטין, מ״ט יומין לקבלא אורייתא, מ״ט יומין קדישין עלאין, (יתבין) קיימין למיטל רשותא בכל יומא, מאבנין זהירין דגליפאן בההוא חושנא, וההוא דלביש חושנא יתיב בכרסייא קדישא יקירא דארבע סמכין קיימין, מסתכלין בחושנא, על מימריה עאלין ועל מימריה נפקין. זקפן עינין ומסתכלין לעילא, חמאן ציצא דלהיט בשית מאה ועשרין עיבר, ושמא קדישא עלאה גליף עלוי, מזדעזען ומתחלחלן, קטירי בסטרוי דימינא קדישא דשמאלא, נטיל בידוי סמכי שמיא, עליל לון וגלי לון, הדא הא דכתיב (ישעיה לד ד) ונגולו כספר השמים.

אמר ליה רבי עקיבא, מהו דכתיב (שיר ו יא) **אל גנת אגוז ירדתי**? אמר ליה, תא חזי ההוא גנתא נפקא מעדן, ודא היא שכינתא, אגוז דא היא רתיכא עלאה קדישא, דאינון ארבע רישין דנהרין דמתפרשן מן גנתא, כהאי אגוזא דאינון ארבע רישין קדישין לגו, ומאי דאמר ירדתי, כמה דתנן ירד פלוני למרכבה. אמר ליה רבי עקיבא, אי הכי הוה ליה למימר לאגוז ירדתי, מהו אל גנת אגוז ירדתי, אמר ליה, משום דהיא שבחא דאגוזא, מה אגוזא טמירא וסתימא מכל סטרוי, כך רתיכא דנפקא מגנתא סתימא מכל סטרוי, מה אינון ארבע קרישין די באגוזא מתחברן בהאי גיסא, ומתפרשן מהאי גיסא, כך רתיכא מתחברן באחדותא בחדוותא בשלימותא (בשלימו), ומתפרש כל חד בעברוי על מה דאתמני, הדא הוא דכתיב (בראשית ב יג) הוא הסובב את כל ארץ החוילה, הוא ההולך קדמת אשור, וכן כולם.

אמר רבי עקיבא, האי לכלוכא דהיא בקליפוי דאגוזא למאי רמיזא? אמר ליה, אף על גב דאורייתא לא גלי ליה, בהאי גלי, תא חזי (ס״א שקדים) מנהון מרירן ומנהון מתיקן, ורמיזא אית לון, אית מארי דדינא קשיא, ואית מארי דשירותא, אבל כל רמיזא דגלי באורייתא חזינא דדינא הוי, והכי הוה לירמיהו

דאחזו ליה בדינא, דכתיב (ירמיה א יא) מקל שקד אני רואה, מאי שקד, שקדים ממש, וכן במטה אהרן (במדבר יז כג) ויגמול שקדים, ומן תיבותא ממש אשתמע דהוא דינא קשיא, דכתיב (דניאל ט יד) וישקוד יהו״ה על הרעה, וכן (ירמיה שם) שוקד אני על דברי, וכן כולם.

אמר ליה רבי עקיבא, משמע כל מה דעבד קודשא בריך הוא למילף מניה חכמתא סגיאה, דכתיב (משלי טו ד) כל פעל יהו״ה למענהו, רבי אלעזר אמר מהכא, דכתיב (בראשית א לא) וירא אלהי״ם את כל אשר עשה והנה טוב מאד, מהו מאד, למילף מניה חכמתא עלאה:

אמר רבי יהודה, מאי דכתיב (קהלת ז יד) **גם את זה לעמת זה עשה האלהי״ם**? כגוונא דרקיעא עבד קודשא בריך הוא בארעא, וכלהו רמיזא למה דלעילא, דכד הוה חמי רבי אבא חד אילנא דאביה אתעביד עופא דפרח מניה, הוה בכי ואמר, אי הוו בני נשא ידעי למאי רמיזאן, הוו מבזען מלבושיהון עד טבוריהון למאי דאתנשי חכמה מנהון, כל שכן בשאר מה דעבד קודשא בריך הוא בארעא.

כדאמר רבי יוסי, אלנין אינון דאתחזי מנהון חכמתא, כגון חרובא דקל פסתוקא וכדומה לון, כלהו בחד רכיבא (נ״א רתיכא) אתרכבו, כל אינון דעבדין פירין בר מתפוחין, רזא חדא אינון, בר שבילין דאתפרשן. כל אינון דלא עבדין פירין ואינון רברבין, בר מערבין דנחלא דאית להו רזא בלחודוי כגוונא דלעילא, מחד יניקא יניקו, וכל חד מאינון דאינהו זוטרי, בר מאזובא, מאימא חדא אתילידו. כל עשבין דארעא דאתמני עליהון רברבין תקיפין בשמיא, כל חד וחד רזא בלחודוי כגוונא דלעילא, ובגין כך כתיב (ויקרא יט יט) שדך לא תזרע כלאים, דכל חד וחד עאל בלחודוי ונפיק בלחודוי, הדא הוא דכתיב (איוב לח לג) הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ, וכתיב

דף טז עמוד א

(ישעיה מ כו) לכלם בשם יקרא. וכל מה דבעלמא בלחודוי ולא בעא קודשא בריך הוא לגלאה לון, ולערבבא לון, וקראן בשמהון, בני יעקב דאינון שבטין קדישין, דאינון קיומא דעלמא, על אחת כמה וכמה, הדא הוא דכתיב ואלה שמות בני ישראל.

רבי יוסי ברבי יהודה אמר, אילו נאמר אלה שמות, משמע דהכי הוא, השתא דכתיב ואלה שמות, משמע דעל הראשונים מוסיף, מה הראשונים בני יעקב, אף כאן בני יעקב.

אמר רבי יהודה, חס ושלום, בשעתא דאמר קודשא בריך הוא (בראשית מו ג) **אנכי ארד עמך מצרימה**, סלקא דעתך דשכינתא תיחות עמיה בההיא שעתא (אמר ליה והא כתיב אנכי ארד עמך מצרימה עמך) ממש, אלא בשעתא דהות ירידה לבנוהי, נחתת שכינתא, הדא הוא דכתיב אנכי ארד עמך מצרימה, ואנכי אעלך גם עלה, כל זמנא דיהוי לך עלייה, כביכול עלייה אית לי, ובשעתא דיהוי לך ירידה, כביכול אנכי ארד עמך, ועד דמית יוסף וכל אחוי והות לון ירידה, קמת שכינתא ונחתת עמהון, כמה דנחתו אלין כך נחתו אלין.

אמר (ס״א רבי יוסי ברבי יהודה) רבי יהודה, מה כתיב לעיל מניה (שם נ כו) **וימת יוסף בן מאה ועשר שנים וגו׳** -- בההיא שעתא דמית יוסף וכלהו שבטין והוה לון ירידה, נחתו בני ישראל בגלותא, ושכינתא ומלאכי עלאי נחתו עמהון, הדא הוא דכתיב ואלה שמות בני ישראל, דאינון אתוספו על קדמאי למיחת בגלותא. אמר ליה, אי הכי יעקב הוה מית, או לא, אמר ליה מית, אמר ליה ומהו דכתיב הבאים מצרימה את יעקב, אי בחיי אימא את יעקב, ואי בתר דמית יפיק מתמן את יעקב, אלא תא חזי, לא אמר קרא היורדים מצרימה את יעקב, דעד כען לא הות ירידה ליעקב, אלא הבאים, אוליפנא דאתו עמיה דיעקב ואזלו להון, עד דנחתו אלין בגלותא נחתו אלין עמהון, הדא הוא דכתיב ואלה שמות וגו׳.

רבי דוסתאי אמר, בכל יומא ויומא הוו אתיין ואזלין לון, הדא הוא דכתיב הבאים מצרימה, ולא כתיב אשר באו, והיינו דכתיב הבאים מצרימה בקדמיתא את יעקב, ולבתר כד הות לון ירידה, איש וביתו באו. ותא חזי בני יעקב כלהו הוו מתין בההוא זמנא, ונחתו אלין ואלין, רבי יוסי ורבי אלעזר אמרו, האי פרשתא מלין עלאין אית בה, דתנן בשעתא דנחתו אלין רתיכין ומשריין קדישין, דיוקניהון דשבטין דגליפין לעילא, כלהו עאלן למידר עמהון, הדא הוא דכתיב איש וביתו באו, וכתיב ראובן שמעון לוי.

דבר אחר: **ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב וגו׳** -- אתחזר פרשתא דא למה דאמר רבי יוסי ברבי יהודה, וכלא הוה. ותא חזי, רבי אלעזר בן ערך כד הוה מטי להאי פסוקא הוה בכי, דתניא אמר רבי אלעזר בן ערך, בשעתא דאזלי ישראל בגלותא, אתכנשו כלהו נשמתהון דשבטין למערתא דכפלתא, צווחו ואמרו, סבא סבא כאבא דבנין, לאו בלאותא (נ״א בגלותא) דעלמא דין, בניך כלהו משתעבדין בקשיו, עם אחרן עבדין בהו נוקמין דעלמא.

בההיא שעתא אתער רוחיה דההוא סבא, רשותא שאיל ונחית, קרא קודשא בריך הוא לכל רתיכוי ומשרייתיה ומלכיהון בראשיהון, ונחתו כלהו עם יעקב ועם שבטוהי, שבטין נחתו חיין עם אבוהון, ושבטין נחתו מתים עם אבוהון, הדא הוא דכתיב ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה וגו׳, וכתיב ראובן שמעון לוי וגו׳, ותא חזי, מתים הוו ונחתו, וכתיב ויוסף היה במצרים, אמר רבי אבא, בהאי אתקרי (תהלים קג יג) כרחם אב על בנים.

רבי יהודה בר שלום הוה אזיל באורחא, ורבי אבא הוה עמיה, עאלו לחד אתרא ובתו תמן, אכלו, כד בעו למשכב, שוו רישיהון בההוא תלא דארעא, דהוה חד קברא תמן, עד לא דמיכו, קרא חד קלא מן קברא, אמר זרעא לארעא אזלא, תריסר שנין הוה

דף טז עמוד ב

דלא אתערית, בר האידנא דפרצופא דברי חמינא הכא. אמר רבי יהודה, מאן את, אמר ליה יודאי אנא, ואנא יתיב נזיפא, דאנא לא יכילנא למיעל בגין ההוא צערא דברי, דגנביה ההוא עכו״ם כד איהו הוה זעירא, ואלקי ליה כל יומא, וצערא דיליה דחי לי למיעאל בדוכתאי, ובהאי אתרא לא אתערית בר האידנא. אמר ליה, ואתון ידעין בצערא דחיי, אמר ליה, שרי קברי, אי לאו בעותא דילן על חיי, לא יתקיימון פלגות יומא (נ״א בעלמא), והאידנא אתערית הכא, דהוו אמרין לי כל יומא דלעגלא ייתי ברי הכא, ולא ידענא אי בחיי אי במותא, אמר ליה רבי יהודה, מאי עבידתייכו בההוא עלמא, אתרגיש קברא ואמר, אזילו קומו, דהאידנא ילקון לברי, תווהו, וערקו מתמן כפלגות מיל.

יתבו עד דנהיר צפרא, קמו למיזל, חמו חד בר נש דהוה רהיט וערק, והוה שתית דמא אכתפוי, אחדו ביה, וסח להו עובדא, אמרו ליה מה שמך, אמר להו לחמא בר ליואי, אמרו, ומה (בר) ליואי בר לחמא הוה ההוא מיתא, ומסתפינא לאשתעויי יתיר בהדיה, לא אהדרו.

אמר רבי אבא, האי דאמרו דצלותהון דמתייא מגינן על חיי, מנלן, דכתיב (במדבר יג כב) **ויעלו בנגב ויבא עד חברון**. אמר רבי יהודה, תא חזי, תרין נדרין נדר קודשא בריך הוא ליעקב, חד דייחות עמיה למידר עמיה בגלותא, וחד דיסקיניה מקבריה למחמי חדוותא דסייעתא קדישא דדיירי עם בנוהי, הדא הוא דכתיב (בראשית מו ד) **אנכי ארד עמך מצרימה** -- ״אנכי ארד עמך״ בגלותא, ״ואנכי אעלך גם עלה״ כמה דאת אמר (יחזקאל לז יב) **והעליתי אתכם מקברותיכם עמי**, וכתיב (תהלים קכב ד) **ששם עלו שבטים וגו׳**:

דבר אחר: **ויקם מלך חדש על מצרים וגו׳** -- אמר רבי שמעון, בההוא יומא אתיהיב ליה רשותא לשרו של מצרים על כל שאר עמין, דתנא עד דלא מית יוסף לא אתיהיב שלטנו לשלטנא דמצרים על ישראל, כיון דמית יוסף כדין ויקם מלך חדש על מצרים, ויקם, כמאן דהוה מאיך וקם.

[**ויקם מלך חדש וכו׳** --] רבי יצחק פתח, (שיר א) **עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו**. ״עד שהמלך״-- דא קודשא בריך הוא, הדא הוא דכתיב (ישעיה מד ו) כה אמר יהו״ה מלך ישראל, וכתיב (דברים לג ה) ויהי בישורון מלך. ״במסבו״-- בין כנפי הכרובים. ״נרדי נתן ריחו״-- דגרמו לאסתלקא מביניהון. דבר אחר: (שיר א יב) **עד שהמלך במסבו** -- בעוד דקודשא בריך הוא הוה יהיב אורייתא לישראל, דכתיב (שמות לד כח) **ויהי שם עם יהו״ה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל וגו׳**, בעוד דהוה כתיב אורייתא לישראל, שבקו ריחיהון טב, ואמרו אלה אלהיך ישראל. דבר אחר: **עד שהמלך במסבו**, בעוד דהוה קודשא בריך הוא נחית על טורא דסיני למיהב אורייתא לישראל, נרדי נתן ריחו, דכתיב (שם כד ז) נעשה ונשמע.

רבי תנחום אמר, כל אומה ואומה אית לה שר לעילא, וכד קודשא בריך הוא יהיב שלטנותא לדין, אנחית לדין, וכד יהיב שלטנותא להההוא שר, לית ליה שלטנותא אלא בגין ישראל, הדא הוא דכתיב (איכה א ה) היו צריה לראש, רבי יצחק אמר, ישראל אינון לקבל שאר עמין, מה שאר עמין אינון שבעין, אוף ישראל אינון שבעין, הדא הוא דכתיב (בראשית מו כז) כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים, ומאן דשליט על ישראל כאילו שליט על כל עלמא. רבי אבא אמר מהכא, ובני ישראל פרו וישרצו וגו׳ הא שבעה, וכל דרגא (נ״א סלקא) לעשרה, הא שבעים, מה כתיב בתריה ויקם מלך חדש על מצרים.

אמר רב הונא, אמאי אשתעבידו ישראל בכל האומין, בגין דישתאר בהון עלמא, דאינון לקביל כל עלמא, וכתיב (זכריה יד ט) **ביום ההוא יהיה יהו״ה אחד ושמו אחד**, ומה הוא חד, אוף ישראל חד, דכתיב (ש״ב ז כג) **גוי אחד בארץ**, מה שמיה חד ונתפרש בשבעין, אוף ישראל חד ונתפרש בשבעין.

רבי יהודה פתח, (משלי ל כא) תחת שלש רגזה ארץ וגו׳ תחת עבד כי ימלוך, דתניא

דף יז עמוד א

לית לך אומא מכיכא וקלילא ונבזית קמי קודשא בריך הוא כוותייהו דמצראי, ויהיב לון קודשא בריך הוא שלטנותא בגינייהו דישראל, ושפחה כי תירש גבירתה, דא הגר דאולידת לישמעאל, שעשה כמה רעות לישראל, ושלט בהם ועינה אותם בכל מיני ענויין, וגזר עליהם כמה שמדות, ועד היום הם שולטים עליהם, ואינם מניחים להם לעמוד בדתם, ואין לך גלות קשה לישראל כמו גלות ישמעאל.

רבי יהושע הוה סליק לירושלם, והוה אזיל באורחא, חמא חד ערבאה דהוה אזיל באורחא ובריה עמיה, פגעו ביודאי חד, אמר לבריה האי יודאי געלא דמאיס ביה מריה, נוול ליה ורקיק ליה בדיקניה שבע זמנין, דאיהו מזרעא דראמין, דאנא ידענא דמשעבדן בהו שבעין עמין, אזל בריה ואחיד בדיקניה, אמר רבי יהושע, ראמין ראמין, גוזרנא על עלאין דיחתון לתתא, עד לא סיים אתבלעו באתריהון.

רבי יצחק פתח, (שיר ב יז) **עד שיפוח היום ונסו הצללים וגו'** -- "עד שיפוח היום", האי קרא על גלותא דישראל אתמר, דאינון ישתעבדון בגלותא עד שיסתיים ההוא יומא דשולטנותא דאומין, דתנן אמר רבי יצחק, אלף שנין הוא שלטנותא דכל אומין כחדא עלייהו דישראל, ולית לך אומה דלא ישתעבד בהון, ויומא חדא הוא לקבליה, דכתיב (זכריה יד ו) והיה יום אחד הוא יודע ליהו"ה וגו'. דבר אחר: **עד שיפוח היום**-- קדם דיפוח ההוא יומא דאומין, ונסו הצללים, אינון שולטנין דשלטו עלייהו, אלך לי אל הר המור, אמר קודשא בריך הוא, אלך לי לנערא האומות מירושלם, דהוא הר המור כמה דכתיב בהר המוריה אשר בירושלם, ואל גבעת הלבונה, דא בי מקדשא די בציון, דכתיב ביה (תהלים מח ג) יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון וגו', (אמר רבי יהודה) כמה דאת אמר (איוב לח יג) לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה, כהאי דאחיד בטלית לנערא טנופא מנה.

אמר רבי יוסי, עתיד קודשא בריך הוא לאתגלייא בירושלם דלתתא, ולדכאה יתה מטנופי עממיא, עד דלא תשתלים ההוא יומא דאומין, דאמר רבי חייא, לית שולטנו לאומין עלייהו דישראל אלא יומא חדא לחוד, דהוא יומו של הקדוש ברוך הוא, והוא אלף שנים, הדא הוא דכתיב (איכה א יג) נתנני שוממה כל היום דוה, יומא חד לחוד ולא יתיר. אמר רבי יוסי, אי יתיר ישתעבדון, לא על פום גזרת מלכא הוא, אלא על דלא בעיין למיהדר לקבליה, וכתיב (דברים ל א) והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה וגו', וכתיב (שם ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך וגו':

ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל -- אמר רבי שמעון, תא חזי, דהא על כל פנים מלאכא שלטונא דממנא על מצראי הוה, והכי הוא, דרובא דפרשתא לא אתמר אלא מלך מצרים סתם, והיינו ממנא רברבא על מצראי, פרעה מלך מצרים, פרעה ממש. אמר רבי שמעון, לפיכך כתיב "ויאמר", כלומר אכניס בלבהון מלתא דא, כמה דאת אמר (ש"ב טז י) כי יהו"ה אמר לו קלל את דוד, מחשבת הלב בלבד, וכן (אסתר ו ו) ויאמר המן בלבו, וכן (בראשית יז יז) ויאמר בלבו הלבן מאה שנה, אוף הכא נמי, אכניס מחשבתא בלבהון דאמרו רב ועצום ממנו, מאי ממנו, רצונו לומר ממנא דילהון, אינון אמרו בלבייהו, דחילא ותוקפא דילהון רברבא ותקיפא ממנו, משולטנא דילהון.

רבי יצחק אמר, כל אומין דעלמא (בר ישראל) משכין תוקפא משריהון, וישראל נגדין חיליהון מקודשא בריך הוא, ואינון אתקרון עמא דיהו"ה ולא עמא דשולטניא, רבי יהודה אמר, הכא אתקרון עמו, דכתיב ויאמר אל עמו, והתם כתיב (שמות ג ז) ראה ראיתי את עני עמי, עמי ממש, ישראל אקרון עם יהו"ה, ושאר אומין אקרון עמו דשולטנא דילהון, דכתיב (מיכה ד ט) כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו, ואנחנו נלך בשם יהו"ה אלהינ"ו לעולם ועד.

אמר רבי אבא, האי פסוקא הוה ליה למימר (הנה עם ישראל או) בני ישראל רב ועצום ממנו (אלא) מהו "עם בני"? אלא עם בני ישראל ממש, מההוא ישראל דלעילא, דחשיבו דעם בני ישראל הוו, ולא עם יהו"ה, וכתיב ויקוצו מפני בני ישראל, ולא כתיב מפני

דף יז עמוד ב

עם בני ישראל, אלא מפני בני ישראל ממש.

רבי יוחנן הוה קאים קמיה דרבי יצחק, אמר מה חמא בלק למימר (במדבר כב יא) **הנה עם יצא ממצרים** ולא אמר "הנה עם בני ישראל"? אמר ליה רבי יצחק, בלק מכשף גדול הוה, וכן דרך המכשפים לקחת הדבר שאין בו חשדא, וכן אין מזכירין לעולם שם אביו של אדם, אלא שם אמו דבר שאין בו חשדא, דכן דרך השדים דמעיינים בההוא מלה דקאמרי להו, אי איהו כדיבא מודיעין ליה מלין כדיבין, ואי הוא קשוט כל מה דאמרין לזמנא זעירא קושטא הוא, כל שכן למעבד עבידתא, רבי אחא אמר, בלק אורחא דקלנא נקט, הנה עם יצא ממצרים, כלומר דלית אנן ידעין ממאן אינון.

אמר רבי יוחנן, מפני מה עמא דרברבין נטירין, ועמא דקודשא בריך הוא לא נטירין, אמר רבי יצחק, לא דמי מסכנא לעתירא, מסכנא בעי לנטרא דיליה, עתירא לא נטיר דיליה, וכל שכן דישראל אינון ממלכא דרחים קשוט ודינא, ודינא קדמאה עביד בגוברין דביתיה, דבעי דאינון להוון נטירין מחטאה יתיר מכלהו, הדא הוא דכתיב (עמוס ג ב) רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה וגו׳.

רבי יוסי נפק לאורחא, והוה רבי אחא בר יעקב אזיל עמיה. עד דהוו אזלי, שתיק רבי יוסי והרהר במלי דעלמא, ורבי אחא הרהר במלי דאורייתא. (עד דהוו אזלי) חמא רבי יוסי חד חויא דהוה רהיט אבתריה, אמר רבי יוסי לרבי אחא, חזית האי חויא דרהיט אבתראי, אמר ליה רבי אחא אנא לא חמינא ליה, רהט רבי יוסי וחויא אבתרוי, נפל רבי יוסי ודמא שתת ונחת מחוטמוי, שמע דהוו אמרין, רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה וגו׳, אמר רבי יוסי, ומה על שעתא חדא כך, מאן דמתייאש מנה על אחת כמה וכמה.

פתח ואמר, (דברים ב ז) **כי יהו״ה אלהיך ברכך בכל מעשה ידך ידע לכתך וגו׳, המוליכך וגו׳ נחש שרף ועקרב וגו׳** -- ׳נחש שרף׳ למה הכא? אלא לקחת עונשן מישראל כל זמן שמתפרשין מן עץ החיים, דכתיב (שם ל ב) **כי הוא חייך ואורך ימיך**. תא חזי אמר רבי חייא, כתיב (משלי יג כד) חושך שבטו שונא בנו וגו׳, וכתיב (מלאכי א ב) אהבתי אתכם אמר יהו״ה, וכתיב (שם ג) ואת עשו שנאתי, מהו שנאתי, דכתיב חושך שבטו שונא בנו, כלומר שנאתי אותו, ועל כן חשכתי שבט מהם, כל שכן וכל שכן תלמידי חכמים, דלא בעי קודשא בריך הוא דיתפרשון מעץ החיים אפילו רגעא חדא:

ויאמר אל עמו -- יהב להון עיטא למעבד עמהון בישא. אמר רבי תנחום, ידעון הוו מצראי באצטגנינות דלהון שסופן למלקי בגין ישראל, ולכך אקדים שולטנא דלהון למעבד עמהון ביש.

רבי יצחק פגע בההוא טורא, וחמא חד בר נש דהוה נאים תחות חד אילן, יתיב תמן, אדהוה יתיב, חמא ארעא דמתחלחלא, ואתבר ההוא אילנא ונפל, וחמא בקיעין גומין בארעא, וארעא סלקא ונחתא, אתער ההוא גברא, צווח לקבליה דרבי יצחק, ואמר ליה יודאי יודאי בכי ונהים, דהאידנא מקימין ברקיעא חד רברבא ממנא שלטנא עלאה, והוא זמין למעבד עמכון ביש סגי, והאי רגשא דארעא בגיניכון הוה, דכל זמנא דרגשא ארעא, כד קם ממנא דיעביד עמכון בישא, תווה רבי יצחק ואמר, ודאי כתיב (משלי ל כא) תחת שלש רגזה ארץ, וכתיב תחת עבד כי ימלוך, ממנא דהוה (ממנא) תחות שלטנא אחרא, ומליך ויהבין ליה שלטנא, וכל שכן כד שליט בישראל.

אמר רבי חמא בר גוריא, כד אנח לישראל תחות שלטנותא דאומין, יתיב וגעי ובכי, הדא הוא דכתיב (ירמיה יג יז) במסתרים תבכה נפשי, אמר רבי יוסי במסתרים דווקא.

רבי יהודה עאל לגביה דרבי אלעזר, אשכחיה דהוה יתיב וידיה בפומיה והוה עציב, אמר ליה במאי

דף יח עמוד א

קא עסיק מר, אמר ליה דכתיב (משלי טז טו) באור פני מלך חיים, אי טרנא עציב, וכל שכן דגעי ובכי, שמשוי מאי עבדי, הדא הוא דכתיב (ישעיה לג ז) **הן אראלם צעקו חוצה**. מאי ״חוצה״? מריהון בגו ואינון לבר, מריהון בבתי גואי ואינון בבתי בראי, בתי גואי מאי אינון, אמר רבי יצחק, אינון מעשרה כתרי מלכא.

מלאכי שלום מר יבכיון -- וכי יש מלאכים שאינם של שלום? אמר ליה אין, תא חזי, אית מארי דדינא קשיא, ואית מארי דדינא דלא קשיא, ואית מארי דינא (ורפיא) ורחמנותא, ואית מארי דרחמנותא דלית בהו דינא כלל, ואלין אתקרון מלאכי שלום, על אינון דלתתא כתיב (שם נ ג) אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם, וכתיב (שם לד ד) ונמקו כל צבא השמים. אי הכי, כל אינון שולטנין דממנן על שאר עמין, כד חמאן למריהון עציב, למאי עבדין פרוכא לבנוהי, אמר רבי אלעזר, לא עבדי אלא מאי דאתפקדו, ורעותא דמריהון עבדין.

רבי דוסתאי אמר, בעדנא דאתמסרן בנוי דקודשא בריך הוא לשלטני עממין, מתכנפין תריסר בתי דינין, ומשתקען גו תהומא רבא, געי טרנא געין ורהיטן (נ״א תריסין), ונחתין תרין דמעין לשקיעא דימא רבא, הדא הוא דכתיב (תהלים לו ז) משפטיך תהום רבה, ומתגלגלן עלאין לתתא, אתבקען תתאין, ונחתין מאתן וארבעין דרגין, הדא הוא דכתיב (עמוס ג ח) אריה שאג מי לא יירא.

תנא בשעתא דמסר קודשא בריך הוא לישראל לשרא דמצראי, גזר עלייהו שבע גזרות שישעבדו בהון מצראי, הדא הוא דכתיב, וימררו את חייהם, בעבודה קשה, בחומר, ובלבנים וגו׳, ולקבליהון שבעה לטב, ובני ישראל פרו, וישרצו, וירבו, ויעצמו, במאד, מאד, ותמלא הארץ אותם.

הבה נתחכמה לו -- רבי יוסי אמר, אין ׳הבה׳ אלא לשון הזמנה למעבד דינא, כמה דאת אמר (בראשית יא ז) הבה נרדה, (ש״א יד מא) הבה תמים. אמר רבי יוחנן, הבה כולם לשון הסכמה והזמנה, כמו (בראשית יא ד) הבה נבנה לנו עיר, (שופטים כ ז) הבו לכם דבר ועצה, (תהלים כט א) הבו ליהו״ה בני אלים.

רבי יצחק אמר, הבה נתחכמה לו, נהוי בהסכמת דינא לגביה.

פן ירבה -- ורוח הקדש אומרת כן ירבה וכן יפרוץ, ומלאכי השרת הוו להו לשכים ולצנינים, הדא הוא דכתיב ויקוצו מפני בני ישראל, דהוו מתעקצי ממלאכי השרת, כהני קוצי דמתעקצי בהו אינשי.

אמר רבי יודאי אמר רבי יצחק, מה הוה מחשבתהון דמצראי לממנע מישראל פריה ורביה, ושלטנא דממנא עליהון דאעיל בלבהון כך, אלא אמר להון, הוו ידעין דזמין ברא חדא למיפק מישראל, דיתעביד דינא באלהיהון על ידיה, דאמר רבי יוחנן, בשעה שאמר משה (שמות יב יב) ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים, הלך דומה שרו של מצרים ארבע מאות פרסה, אמר ליה קודשא בריך הוא גזרה נגזרה לפני, דכתיב (ישעיה כד ב) יפקד יהו״ה על צבא המרום במרום וגו׳, באותה שעה נטלה השררה ממנו, ונתמנה דומה שר של גיהנם, לידון שם נפשות הרשעים, ורבי יהודה אומר, על המתים נתמנה.

אמר רבי חנינא, כתיב (במדבר לג ד) **ובאלהיהם עשה יהו״ה שפטים**, וכי באלוה של כסף ושל זהב ושל עץ ושל אבן יש שפטים? אלא אמר רבי יוסי, של כסף ושל זהב היו נתכים מאליהם, ושל עץ מתרקבין.

אמר רבי אלעזר, אלוה של מצרים שה היה, וצוה הקדוש ברוך הוא לעשות בו שפטים, לשרוף אותו באש, כמה דאת אמר (דברים ז כה) פסילי אלהיהם תשרפון באש, כדי שיהא ריחו נודף, ועוד (שמות יב ט) ראשו על כרעיו ועל קרבו, ועוד שעצמותיו מושלכים בשוק, וזאת היתה למצרים קשה מכולן, הדא הוא דכתיב שפטים, אמר רבי יהודה, באלהיהם ממש, וזהו שר שלהם, לקיים יפקוד יהו״ה על צבא המרום במרום, ועל מלכי האדמה על האדמה, וכל זה היו יודעים החכמים שבהם, וכל שכן שר שלהם, על כן כתיב הבה נתחכמה לו.

רבי יוחנן אמר הרבה ע״ז היו במצרים, ונילוס אלוה

דף יח עמוד ב

שלהם היה, ובכלל אלהיהם היה הוא, ובכולם עשה יהו״ה שפטים. אמר רבי אבא, הא דרבי יוחנן דייקא ופשיטא, משום דאלהיהם נלקים בתחלה, ואחר כך האומה, וכן נילוס נלקה בתחלה והעצים והאבנים, הדא הוא דכתיב (שמות ז יט) ויהי הדם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים, שהיו להם אלהות ממש, ואמר רבי יצחק, על צבא המרום במרום כתיב, ונילוס לא היה במרום, אמר רבי יוחנן, רוב מימיו כדוגמתן במרום, אמר רבי יצחק, שר שלהם נלקה בתחלה, ואח״כ שאר אלהיהם.

רבי שמעון ברבי יוסי אומר, לקות אומה של מצרים ממש לא היה אלא בים, דכתיב (שם יד כח) לא נשאר בהם עד אחד, וקודם זה נעשה שפטים באלהיהם, ועל דא כתיב הבה נתחכמה לו פן ירבה, והיה כי תקראנה, ונתנבאו על העתיד כפי מה שאירע להם, ונוסף גם הוא על שונאינו, נבאו על מחנות עליונים שיהיו שרויים בתוכם, ונלחם בנו, נבאו על מה דכתיב יהו״ה ילחם לכם וגו׳, ועלה מן הארץ, כמה דאת אמר ובני ישראל יוצאים ביד רמה:

וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי -- רבי אלעזר פתח, (שיר א א) **שיר השירים אשר לשלמה** -- תנא כשברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, עלה בחפץ לפניו וברא את השמים בימינו, והארץ בשמאלו, ועלה בחפץ לפניו לנהוג היום והלילה, וברא המלאכים הממונים בחסדו ביום, (נ״א לומר שירה ביום זמן החסד), וברא המלאכים הממונים לומר שירה בלילה, הדא הוא דכתיב (תהלים מב ט) יומם יצוה יהו״ה חסדו ובלילה שירה עמי, אלו מימין ואלו משמאל, אלו מקשיבים שירת היום, ואלו מקשיבים שירת הלילה, שירתם של ישראל קדוש.

רבי יצחק אמר, אותם שאומרים שירה בלילה, מקשיבים שירתם של ישראל ביום, הדא הוא דכתיב (שיר ח יג) חברים מקשיבים לקולך. אמר רבי שמעון, כת אחת כלולה משלש כתות, אומרת שירה בלילה, הדא הוא דכתיב (משלי לא טו) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה.

אמר רבי אלעזר, עשרה דברים נבראו ביום ראשון, מֵהֶם מדת לילה ומהם מדת יום. ועל מדת לילה כתיב ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה, כמה דאת אמר (איוב טז) אפו טרף, וכתיב (מיכה ה ח) וטרף ואין מציל, וחק לנערותיה, כמה דאת אמר (שמות טו כה) חק ומשפט, (תהלים קמז יט) חקיו

ומשפטיו, (שם פא ה) כי חק לישראל הוא משפט וגו׳, מכאן שמדת הדין שולטת בלילה. ותנא, אלו האומרים שירה בלילה, אלו הם שרים על כל בעלי שיר, וכשפותחין החיים שירה, מוסיפין העליונים כח לדעת ולהכיר ולהשיג מה שלא השיגו, שמים וארץ מוסיפין כח בהאי שירה.

אמר רבי נחמיה, אשרי הזוכה לדעת באותו שיר, דתניא הזוכה באותו שיר, ידע בענייני התורה והחכמה, ויאזין ויחקור ויוסיף כח וגבורה, במה שהיה ובמה שעתיד להיות, ובזה זכה שלמה לדעת. דתני רבי שמעון, דוד ע״ה ידע בזה, ותקן שירים ותושבחות הרבה, ורמז בהם העתידות לבוא, והוסיף כח וגבורה ברוח הקודש, ידע בענייני התורה והחכמה, ואזן וחקר והוסיף כח וגבורה בלשון הקודש, ושלמה זכה יותר באותו השיר, וידע החכמה, ואזן וחקר ותקן משלים הרבה, ועשה ספר מאותו השיר ממש, והיינו דכתיב (קהלת ב ח) עשיתי לי שרים ושרות, כלומר קניתי לי לדעת שיר מאותן השרים העליונים, ואשר תחתם, והיינו דכתיב שיר השירים, כלומר שיר של אותם שרים של מעלה, שיר שכולל כל ענייני התורה והחכמה, וכח וגבורה, במה שהיה ועתיד להיות, שיר שהשרים של מעלה משוררים.

אמר רבי אלעזר, אלו השרים עמדו עד שנולד לוי, אבל משנולד לוי ואילך אמרו שיר, כיון שנולד משה, ונמשח אהרן, ונתקדשו הלוים, נשלם השיר ועמדו על משמרותם. ואמר רבי אלעזר, באותה שעה שנולד לוי, פתחו למעלה ואמרו (שיר ח א) מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי

דף יט עמוד א

אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבוזו לי, כיון שיצאו משבט לוי המשוררים של מטה, ונתקדשו כולם, ועמדו על משמרותם, ונתקדשו אלה לנוכח אלה חברים כאחד, והעולמות אחד, ומלך אחד שוכן עליהם, בא שלמה ועשה ספר מאותו שיר של אותם שרים, ונסתם החכמה בו.

אמר רבי יהודה, למה נקראו השרים של מטה ״לוים״? על שנלוים ונחברים למעלה כאחד, והשומע נלוה ונדבק נפשו למעלה, ועל כן אמרה לאה, (בראשית כט לד) **ילוה אישי אלי**. רבי תנחום אמר, שבכל נלוה זרע לוי עם השכינה, במשה ואהרן ומרים, ובכל זרעו אחריו, והם הנלוים אל יהו״ה לשרתו.

תא חזי, בשעה שעמדו המשוררים למעלה, לא עמדו על משמרתם עד שנולדו שלשה האחים משה אהרן ומרים, תינח משה ואהרן, מרים למה, אמר רבי יוסי, הדא הוא דכתיב (קהלת ב ח) ושרות, כמה דאת אמר (שמות טו כא) ותען להם מרים.

תאנא, באותה שעה שנולד לוי, נטלו הקדוש ברוך הוא, ובחרו מכל אחיו, והושיבו בארץ, והוליד לקהת, וקהת הוליד לעמרם, והוא הוליד לאהרן ומרים, פירש מאשתו, והחזירה, באותה שעה היו המשוררים של מעלה עומדים ומשוררים, גער בהם הקדוש ברוך הוא ונשתכך השיר, עד שנטה קו ימינו והושיט לעמרם.

מאי טעמא נקרא ״עמרם״? שיצא ממנו עם רם על כל רמים, ולא נזכר שמו, מאי טעמא לא נזכר שמו, רבי יהודה אמר בשם רבי אבהו, מפני שבצנעא הלך, ובצנעא חזר לאשתו כדי שלא יכירו בו, הדא הוא דכתיב ״וילך איש״, ולא נאמר ״וילך עמרם״ בפרהסיא; ״ויקח את בת לוי״, אף היא בצנעא חזרה, ולא נזכר שמה:

וילך איש-- רבי אבהו אמר, וילך איש זה גבריאל, דכתיב (דניאל ט כא) והאיש גבריאל, שהלך הוא והחזירה לעמרם, רבי יהודה אמר, עמרם ממש היה, ולא נזכר שמו, מפני שהליכה זו לא היתה ממנו להזדווג לאשתו, אלא מלמעלה.

רבי יצחק אמר, באהרן ומרים לא נאמר זיווג אבותם בתורה, ובמשה כתיב ויקח את בת לוי, להורות שהשכינה נקראת על שם לוי, ולא היה עמרם ראוי להוליד למשה, עד שנטל חלק בשכינה והוליד למשה, הדא הוא דכתיב ויקח את בת לוי, ולפיכך כתיב ותרא אותו כי טוב הוא.

רבי אלעזר אמר, זכה עמרם שיצא ממנו בן שזכה לקול גדול, דכתיב (שמות יט יט) והאלהי״ם יעננו בקול, ועמרם זכה לבת קול, דכתיב ויקח את בת לוי, כלומר בת קול, ולפיכך כתיב וילך, כלומר שהלך למדרגה זו, תאנא, כשנולד משה ייחד הקדוש ברוך הוא שמו עליו, דכתיב ותרא אותו כי טוב הוא, וכתיב (תהלים קמה ט) טוב יהו״ה לכל, וכתיב (שם לד ט) טעמו וראו כי טוב יהו״ה:

ויהי בימים הרבים ההם רבי יהושע דסכנין אמר, **ויהי בימים הרבים ההם**-- סוף גלותם היה, שהיו ישראל משועבדים בכל עבודה, בימים הרבים ההם, שהיו רבים לישראל במצרים, וכיון שנשתלם קץ גלותם, מה כתיב וימת מלך מצרים, מאי טעמא שהורד שר מצרים ממעלתו ונפל מגאותו, וכיון שנפל מלך מצרים שהוא שר שלהן, זכר הקדוש ברוך הוא לישראל ושמע תפלתם.

אמר רבי יהודה, בא וראה שכך הוא, שכל זמן שהשר שלהם נתנה לו שררה על ישראל, לא נשמע צעקתם של ישראל, כיון שנפל השר שלהם, כתיב וימת מלך מצרים, ומיד ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו, ותעל שועתם אל האלהי״ם, שעד אותה שעה לא נענו בצעקתם.

אמר רבי אלעזר, בא וראה רחמנותו של הקדוש ברוך הוא, כשהוא מרחם על ישראל, כופה למדת הדין ומורידה ומרחם עליהם, והיינו דתנן שהקדוש ברוך הוא מוריד שתי דמעות לים הגדול, מאן אינון שתי דמעות, אמר רבי יוסי לאו

דף יט עמוד ב

מלה ברירא היא, דהא אמר ליה לאובא טמיא, דהוא כדיב ומליה כדיבן.

אמר רבי אלעזר, לאו בתר אובא טמיא אזלינן, דברירא דמלה הוא, דתנן בעשרה כתרי מלכא, אית תרין דמעין לקודשא בריך הוא, והן שתי מדות דין שהדין בא משתיהן, כמה דאת אמר (ישעיה נא יט) שתים הנה קוראותיך, וכשהקדוש ברוך הוא זוכר את בניו, הוא מוריד אותם לים הגדול שהוא ים החכמה להמתיקן, והופך מדת הדין למדת רחמים, ומרחם עלייהו, אמר רבי יהודה, שתי דמעות, שמהם באים הדמעות, מהם בא הדין.

אמר רבי יהודה, כתיב (שמות יד י) **והנה מצרים נוסע אחריהם**, ואמר רבי יוסי זה שר של מצרים הוא, ואת אמרת ״וימת מלך מצרים״ זה שר של מצרים? אמר רבי יצחק, האי מלה קא מסייע לההוא דלעילא, כתיב הכא והנה מצרים, וכתיב התם וימת מלך מצרים, מלמד דעכשיו לא היה מלך, דהורידוהו מגדולתו, ולפיכך כתיב והנה מצרים, ולא כתיב מלך מצרים, ומה דאמר וימת, כמה דאת אמר (שם ד יט) כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך.

אמר רבי יצחק אמר רבי יהושע, בא וראה כל מלכי מצרים פרעה שמם, ובכאן לא נאמר אלא מלך מצרים סתם, ובמקומו פרעה, והוא פרעה ממש, תא חזי, בעוד דאית שולטנותא דלעילא, אית שולטנותא בעמא דלתתא, אתעדי שולטנותא דלעילא, אתעדי שולטנותא דלתתא.

אמר רבי יוסי, כתיב (זכריה יד א) **הנה יום בא ליהו״ה וגו׳, והיה יום אחד הוא יודע ליהו״ה וגו׳** -- וכי שאר יומין לאו אינון דיליה? אלא אמר רבי אבא, מלמד ששאר הימים ניתנים לשרים, ואותו יום אינו של השרים אלא של הקדוש ברוך הוא, כדי לעשות דין בעכו״ם, מפני שבאותו יום יפלו כל השרים ממעלתם, ועל דא כתיב (ישעיה ב יא) ונשגב יהו״ה לבדו ביום ההוא, שאותו יום לא יהיה מעלה לשרים.

אמר רבי אבא, כשהקדוש ברוך הוא עושה דין בשרים של מעלה, מה כתיב (שם לד ה) **כי רותה בשמים חרבי** - וכי חרב אית ליהו״ה? אלא אמר רבי יצחק, חרב אית ליה, דכתיב (שם ו) חרב ליהו״ה מלאה דם, וכתיב (שם סו טז) ובחרבו את כל בשר. אמר רבי אבא, החרב הזה הוא הדין שעושה, דכתיב (ד״ה א כא טז) וירא (דוד) את מלאך יהו״ה עומד בין הארץ ובין השמים, וחרבו שלופה בידו, וכי חרב שלופה היתה ביד המלאך, אלא שהיתה הרשות נתונה בידו לעשות דין. והא אמר רבי יהושע בן לוי, אמר לי מלאך המות, אי לאו דחייסנא ליקרא דברייתא, פרענא להו בית השחיטה כבהמה, אמר רבי אבא, כלא משום דאתייהיב רשותא בידיה למעבד גמר דינא, הדא הוא דכתיב (יהושע ה יב) וחרבו שלופה בידו, הרשות נתונה בידו לעשות דין, אי הכי מאי (ד״ה א כא כז) וישב חרבו אל נדנה, אמר רבי אבא, שנחזר הדין לבעל הדין, והרשות למי שהרשות שלו.

ויאנחו בני ישראל -- ״ויתאנחו״ לא כתיב אלא ״ויאנחו״, כלומר נתאנחו (ס״א האניחו) לו למעלה, (ס״א כלומר נאנחו למטה) שהאנחה היתה בשבילם למעלה, רבי ברכיה אמר, בני ישראל דלעילא הוו, ומאן אינון בני ישראל, אינון דאתקרון בני פולחנא, כלומר אותם שהם מן העבודה של מעלה, ותעל שועתם אל האלהי״ם, שעד אותה שעה לא עלתה שועתם לפניו.

אמר רבי יצחק, כד עביד קודשא בריך הוא דינא בפמלייא של מעלה, ההוא דינא מאי הוי, אמר רבי אלעזר, מעבר להו בההוא נהר דינור, ואעבר לון משלטניהון, ומני שולטנין אחרנין דשאר עמין, אמר ליה, והא כתיב (תהלים קד ד) משרתיו אש לוהט, אמר ליה אית אשא קשיא מאשא, ואית אשא דדחיא אשא.

אמר רבי יצחק, תלת ענייני הכא, **אנחה, שועה, צעקה**, וכל חד מתפרשא מאחרא. **אנחה** כתיב ויאנחו בני ישראל, **צעקה** דכתיב ויצעקו, **שועה** דכתיב ותעל שועתם, וכל חד בלחודוי מתפרשא, וכלהו עבדו ישראל. אמר רבי יהודה, צעקה ושועה עבדו, אנחה לא עבדו, משמע מדכתיב ויאנחו, ולמעלה היתה האנחה בשבילם. צעקה ושועה במאי אתפרשן, אמר רבי יצחק, אין לך שועה אלא בתפלה, שנאמר (שם לט יג) שמעה תפלתי יהו״ה ושועתי האזינה, (שם פח יד) אליך יהו״ה שועתי, (שם ל ג) שועתי אליך ותרפאני, צעקה, שצועק ואינו אומר כלום, אמר רבי

דף כ עמוד א

יהודה, הלכך גדולה צעקה מכולן, שצעקה היא בלב, הדא הוא דכתיב (איכה ב יח) צעק לבם אל יהו״ה, צעקה וזעקה דבר אחד הוא, וזו קרובה להקדוש ברוך הוא יותר מתפלה ואנחה, דכתיב (שמות כב כג) כי אם צעוק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו.

אמר רבי ברכיה, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לשמואל, (ש״א טו יא) **נחמתי כי המלכתי את שאול למלך**, מה כתיב, **ויחר לשמואל ויצעק אל יהו״ה כל הלילה**-- הניח הכל ולקח צעקה, משום דהיא קרובה לקודשא בריך הוא יתיר מכלהו, הדא הוא דכתיב **ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי**.

תנו רבנן, האי מאן דצלי ובכי וצעיק עד לא יכיל למרחש בשפוותיה, האי צלותא שלימתא דהיא בלבא, ולעולם לא הדרא ריקניא. אמר רבי יהודה, גדולה צעקה שקורע גזר דינו של אדם מכל ימיו. רבי יצחק אמר, גדולה צעקה שמושלת על מדת הדין של מעלה. רבי יוסי אמר, גדולה צעקה שמושלת בעולם הזה ובעולם הבא, בשביל צעקה נוחל האדם העולם הזה והעולם הבא, דכתיב (תהלים קז ו) ויצעקו אל ה׳ בצר להם ממצוקותיהם יצילם:

ומשה היה רועה את צאן יתרו חותנו כהן מדין. רבי שמעון פתח, (שיר ב יז) **דודי לי ואני לו הרועה בשושנים** -- אמר רבי שמעון, אוי להם לבריות שאינם משגיחים ואינם יודעים, בשעה שעלה במחשבה לפני הקדוש ברוך הוא לברא עולמו, כל העולמות עלו במחשבה אחת, ובמחשבה זו נבראו כולם, הדא הוא דכתיב (תהלים קד כד) כלם בחכמה עשית, ובמחשבה זו שהיא החכמה נברא העולם הזה והעולם של מעלה, נטה ימינו וברא העולם שלמעלה, נטה שמאלו וברא העולם הזה, הדא הוא דכתיב (ישעיה מח יג) אף ידי יסדה ארץ, וימיני טפחה שמים, קורא אני אליהם יעמדו יחדו, וכלם ברגע אחד (ובשעה אחת נבראו). ועשה עולם הזה כנגד העולם של מעלה, וכל מה שיש למעלה כדוגמתו למטה, וכל מה שיש למטה כדוגמתו בים, והכל אחד, ברא בעליונים המלאכים, ברא בעולם הזה בני אדם ברא בים לויתן כמה דאת אמר (שמות לו יח) לחבר את האהל להיות אחד.

כתיב באדם (בראשית ט ו) **כי בצלם אלהי״ם עשה את האדם**, וכתיב (תהלים ח ו) **ותחסרהו מעט מאלהי״ם**, אי בני נשא יקירין (נ״א בעובדוי) בעובדייהו כל האי, ואינון מתעבדין (מטפה) מעפר דבירא, במה אתיין לשאבא מניה, ובחר בעליונים ובחר בישראל, לעליונים לא קרא בנים, לתחתונים קרא בנים, הדא הוא דכתיב (דברים יד א) בנים אתם לה׳ אלהיכם, הוא קרא להם בנים, והם קראו לו אב, דכתיב (ישעיה סג טז) כי אתה אבינו, וכתיב דודי לי ואני לו, הוא בחר בי, ואני בחרתי בו.

הרועה בשושנים -- הוא רועה בשושנים אף על פי שהקוצים סביב להם, ואין אחר יכול לרעות בשושנים כמותו. דבר אחר: **הרועה בשושנים**-- מה שושן זה הוא אדום ומימיו לבנים, כך הקדוש ברוך הוא מנהיג עולמו ממדת הדין למדת הרחמים, וכתיב (שם א יח) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו.

רבי אבא הוה אזיל באורחא, והוה עמיה רבי יצחק, אדהוו אזלי פגע באינון ורדים, נטל חד רבי אבא בידוי והוה אזיל, פגע בהו רבי יוסי, אמר ודאי שכינתא הכא, ואנא חמינא בידוי דרבי אבא למילף חכמתא סגיאה, דהא ידענא דרבי אבא לא נטל האי אלא לאחזאה חכמתא. אמר רבי אבא, תיב ברי תיב, יתבו, ארח רבי אבא בההוא ורדא, אמר ודאי אין העולם מתקיים אלא על הריח, דהא חזינא דלית נפשא מתקיימא אלא על ריחא, ועל דא הדס במוצאי שבת.

פתח ואמר, **דודי לי ואני לו הרועה בשושנים**-- מי גרם לי שאני לדודי ודודי לי, מפני שהוא מנהיג עולמו בשושנים, מה שושן יש בו ריח והוא אדום, מוציקין אותו והוא מתהפך ללבן, ולעולם ריחו לא זז, כך הקדוש ברוך הוא מנהיג עולמו בדרך זה, שאלמלא כן לא יתקיים העולם בשביל האדם החוטא, והחטא נקרא אדום, כמה דאת אמר (שם) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג

דף כ עמוד ב

ילבינו, מקריב קרבנו לאש שהוא אדום, זורק הדם סביב למזבח שהוא אדום, מדת הדין אדום, מוציקין אותו (הריח) ועולה העשן כלו לבן, ואז האדום נהפך ללבן, נהפך מדת הדין למדת הרחמים.

ותא חזי כל מדת הדין אין צריך הריח שלו אלא מצד אודם, והיינו דאמר רבי יהודה, מה דכתיב (מ״א יח כח) ויתגודדו כמשפטם וגו׳ עד שפך דם עליהם, אלא היו יודעים שלא ישיגו ממדת הדין כרצונם זולתו באודם. אמר רבי יצחק, ועוד אודם ולבן נקרב לעולם, והריח עולה משתיהן, מה השושן אדום ולבן, כך ריח הקרבן, והקרבן מאדום ולבן, בא וראה מריח הקטורת, שהסמנים מהם אדומים ומהם לבנים, כגון הלבונה שהוא לבן, מר דרור אדום, והריח עולה מאדום ולבן, ועל כן מנהיג עולמו בשושנים שהוא אדום ולבן, וכתיב (יחזקאל מד טו) להקריב לי חלב ודם.

כנגד זה אדם מקריב חלבו ודמו ומתכפר לו, זה אדום וזה לבן, מה השושן שהוא אדום והוא לבן, אין מוצקין אותו לחזור כלו לבן אלא באש, כך הקרבן אין מוצקין אותו לחזור כלו לבן אלא באש. עכשיו מי שיושב בתעניתו ומקריב חלבו ודמו, אינו נצמק לחזור כלו לבן אלא באש, דאמר רבי יהודה, מתוך תעניתו של אדם מחלישין אבריו וגובר עליו האש, ובאותה שעה צריך להקריב חלבו ודמו באותו האש, והוא הנקרא מזבח כפרה.

והיינו דרבי אלעזר, כד הוה יתיב בתעניתא, הוה מצלי ואמר, *גלוי וידוע לפניך יהו״ה אלה״י ואלה״י אבותי, שהקרבתי לפניך חלבי ודמי, והרתחתי אותם בחמימות חולשת גופי, יהי רצון מלפניך שיהא הריח העולה מפי בשעה זו כריח העולה מהקרבן באש המזבח, ותרצני*. נמצא שאדם הוא מקריב בתעניתו החלב והדם, (והאש) והריח שעולה מפיו הוא מזבח כפרה, ולפיכך תקנו התפלה במקום הקרבן, ובלבד שיתכוין למה דאמרן. אמר רבי יצחק, מכאן ולהלאה כתיב (במדבר לא כב) כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש וטהר. אמר רבי יוסי, כשהיה בית המקדש קיים אדם מקריב קרבנו בענין זה ומתכפר לו, עכשיו תפלתו של אדם מכפר לו במקום הקרבן, כי האי גוונא.

דבר אחר: **דודי לי ואני לו הרועה בשושנים**-- מה השושנים קוצין מצויין בתוכם, אף הקדוש ברוך הוא מנהיג עולמו בצדיקים ורשעים, מה השושנים אלמלא הקוצים אין השושנים מתקיימין, כך אלמלא הרשעים אין הצדיקים ניכרים, דאמר רבי יהודה, במה הצדיקים ניכרים מתוך שיש רשעים, דאלמלא רשעים אין הצדיקים ניכרים.

דבר אחר: **הרועה בשושנים**-- המנהיג עולמו בשש שנים, והשביעית שבת לה׳.

דבר אחר: **בשושנים**-- באותם ששונים בתורה:

ומשה היה רועה את צאן יתרו חותנו כהן מדין. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים כג א) **מזמור לדוד יהו״ה רועי לא אחסר** -- כלומר יהו״ה רועי, יהו״ה הרועה שלי, מה הרועה מנהיג את הצאן, ומוליכם למרעה טוב למרעה שמן, במקום נחלי מים, מישר הליכתן בצדק ובמשפט, אף הקדוש ברוך הוא כתיב בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני נפשי ישובב. אמר רבי יוסי, דרך הרועה לנהוג בצדק את צאנו, להרחיקם מן הגזל, להנהיגם במישור והשבט בידו שלא יטו ימין ושמאל, כך הקדוש ברוך הוא הוא רועה את ישראל להנהיגם במישור, ובכל עת השבט בידו שלא יטו ימין ושמאל.

דבר אחר: **ומשה היה רועה**-- אמר רבי יוסי, תדע לך שכל זמן שהרועה חכם לנהל את צאנו, הוא מוכן לקבל עול מלכות שמים, אם הרועה שוטה, עליו נקרא (משלי כו יג) **תקוה לכסיל ממנו**.

אמר רבי יהודה, משה חכם היה ובקי לנהוג את צאנו, בא וראה מדוד, שנאמר (ש״א טז יא) והנה רועה בצאן, ללמדך שדוד

דף כא עמוד א

חכם גדול היה, והיה רועה צאנו כדין וכשורה, לפיכך עשהו הקדוש ברוך הוא מלך על כל ישראל, ולמה צאן ולא בקר, אמר רבי יהודה, ישראל נקראים צאן, שנאמר (יחזקאל לד ל) ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם, וכתיב (שם לו לח) כצאן קדשים כצאן ירושלים. מה הצאן כשיקריבו על המזבח בשבילם זוכה לחיי העולם הבא, כך המנהיג לישראל כדין וכשורה בשבילם זוכה לחיי העולם הבא, ועוד הרועה את הצאן, כשהצאן יולדת הרועה נוטל אותם טלאים בחיקו כדי שלא ילאו ויגעו, ומוליכם אחרי אמותם ומרחם עליהם, כך המנהיג לישראל צריך להנהילם ברחמים ולא באכזריות, וכן אמר משה (במדבר יא יב) כי תאמר אלי שאהו בחיקך וגו׳, מה הרועה את הצאן כשהוא רועה טוב מציל את הצאן מן הזאבים ומן האריות, כך המנהיג לישראל אם הוא טוב מצילן מן העכו״ם, ומדין של מטה ומדין של מעלה, ומדריכן לחיי העולם הבא.

כך משה רועה נאמן היה, וראה הקדוש ברוך הוא שכדאי הוא לרעות את ישראל, באותו הדין ממש שהיה רועה את הצאן, לכשבים כפי הראוי להם, והנקבות כפי הראוי להן, ולפיכך כתיב ומשה היה רועה את צאן יתרו חותנו, ולא שלו, דאמר רבי יוסי, וכי מי שנתן את צפורה בתו למשה, לא נתן לו צאן ובקר, והלא יתרו עשיר היה, אלא משה לא היה רועה את צאנו, כדי שלא יאמרו בשביל שהיה צאנו עמו היה רועה אותן בטוב, ולכן כתיב את צאן יתרו חותנו ולא את שלו. כהן מדין, רבי תנחום אמר אף על גב שהיה עובד כו״ם, בשביל שעשה עמו חסד היה רועה צאנו כדין וכשורה, במרעה טוב שמן ודשן:

וינהג את הצאן אחר המדבר -- רבי יוסי אמר, משה מיום שנולד לא זזה ממנו רוח הקודש, ראה ברוח הקודש שאותו מדבר היה קדוש, ומוכן לקבל עול מלכות שמים עליו, מה עשה, הנהיג את הצאן אחר המדבר, רבי יצחק אמר, אחר המדבר על כל פנים ולא במדבר, שלא רצה שיכנסו בתוכו, אלא הרחיקם אחר המדבר. **ויבא אל הר האלהי״ם חרבה**-- הוא לבדו בלא צאן.

אמר רבי יהודה, האי אבנא דמקבלא פרזלא, כד חמי ליה (מחטא) מדלגא עילוי, כך משה והר סיני כשנראו זה עם זה דלג עליו, הדא הוא דכתיב ויבא אל הר האלהי״ם חרבה, אמר רבי אבא, מוכנים היו ששת ימי בראשית זה עם זה, ואותו היום נתרגש ההר למול משה, וכיון שראהו שנכנס לתוכו ודלג בו, עמד ההר, מלמד ששמחים היו זה עם זה.

אמר רבי ינאי (נ״א רבי יוסי), יודע היה משה שאותו הר האלהי״ם הוא, דכתיב ויבא אל הר האלהי״ם, דתנן מה ראה משה באותו הר, ראה עופות שהיו פורחים ופורשים כנפיהם ולא היו נכנסים בו, רבי יצחק אומר (נ״א אמר רבי יצחק), ראה העופות פורחים וטסים משם ונופלים לרגליו של משה, מיד הרגיש בענין, והעמיד את הצאן אחר המדבר, והוא נכנס לבדו:

וירא מלאך ה׳ אליו בלבת אש מתוך הסנה -- רבי תנחום אומר, שעת המנחה היתה שמדת הדין שולטת בו, רבי יוחנן אמר, והא כתיב (תהלים מב ט) **יומם יצוה יהו״ה חסדו**, מדת חסד קאמר ולא מדת הדין. אמר רבי יצחק, משיוצא האור עד שנוטה לרדת נקרא יום, והוא מדת חסד, משנוטה לרדת נקרא ערב, והוא מדת הדין, והיינו דכתיב (בראשית א ג) **ויקרא אלהי״ם לאור יום**.

אמר רבי יוחנן, שעת המנחה הוא משש שעות ולמטה, דתניא רבי יצחק אמר, מאי דכתיב (שמות טז יב) **בין הערבים תאכלו בשר, ובבקר תשבעו לחם**? בין הערבים דהוא שעתא

דף כא עמוד ב

דדינא תאכלו בשר, וכתיב (במדבר יא לג) **הבשר עודנו בין שניהם ואף יהו״ה חרה בעם**, משום דבין הערבים דינא דמלכותא שליט, ובבקר תשבעו לחם, משום דאקרי חסד ההיא שעתא, וכתיב (תהלים נב ג) חסד אל כל היום, וכתיב (בראשית א ה) ויקרא אלהי״ם לאור יום, דאיהו מצפרא.

רבי תנחום אמר, דא סומק ודא חוור, סומק בין הערבים, דכתיב (שמות טז יב) בין הערבים תאכלו בשר, וחוורא בצפרא דכתיב ובבקר תשבעו לחם, רבי יצחק אמר, כתיב (שם יב ו) ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים וגו׳, דהוא שעתא למעבד דינא.

רבי יהודה אמר, ילפינן משני כבשים שבכל יום, האחד מתקרב כנגד מדת החסד, והשני כנגד מדת הדין, ואמר רבי יהודה, מאי דכתיב (במדבר כח ד) את הכבש האחד תעשה בבקר, ולא כתיב את הכבש הראשון, אלא את הכבש האחד, מיוחד כנגד מדת החסד, דבכל מקום שני לא נאמר בו כי טוב.

רבי תנחום אמר, לפיכך יצחק תקן תפלת המנחה שהוא כנגד מדת הדין, אמר רבי יצחק, מכאן (ירמיה ו ד) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב, כי פנה היום זה מדת החסד, כי ינטו צללי ערב שכבר גבר מדת הדין, אברהם תקן תפלת שחרית כנגד מדת החסד.

תנו רבנן, בההיא שעתא דעאל משה לטורא דסיני, מאי טעמא אתגלי ליה בשלהובי אשתא דהוא דינא? אמר רבי יעקב, כעין שעתא הוה (שעתא) גרים, רבי יוסי אמר, כלא לחד גזעא אשתרשא, כתיב ויבא אל הר האלהי״ם חרבה, וכתיב (דברים ט ח) ובחרב הקצפתם את יהו״ה, וכתיב וירא מלאך יהו״ה אליו בלבת אש מתוך הסנה, מתוך שהם עתידים להיות כסנה, כהאי דכתיב (ישעיה לג יב) קוצים כסוחים באש יצתו.

אמר רבי יהודה, מכאן למדנו רחמנותו של מקום על הרשעים, דכתיב **והנה הסנה בוער באש**, לעשות בהם דין ברשעים, **והסנה איננו אוכל**-- (לעשות) אין להם כליה, בוער באש עכ״פ רמז לאש של גיהנם אבל הסנה איננו אוכל, להיות להם כליה:

דבר אחר: **וירא מלאך יהו״ה אליו בלבת אש** -- מאי טעמא למשה בלבת אש, ולשאר נביאים לא? אמר רבי יהודה, לאו משה כשאר נביאים, דתנן מאן דקריב לאשא ביה אתוקד, ומשה קריב לאשא ולא אתוקד, דכתיב (שמות כ יח) ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהי״ם, וכתיב וירא מלאך יהו״ה אליו בלבת אש מתוך הסנה.

רבי אבא אמר, האי דמשה אית לאסתכלא ביה בחכמתא עלאה, על מה כתיב **כי מן המים משיתיהו**, מאן דאתמשך מן מיא (דינא עלאה) לא דחיל מנורא, דתניא אמר רבי יהודה, מאתר דאתגזר משה לא אתגזר בר נש אחרא. אמר רבי יוחנן, בעשרה דרגין אשתכלל, דכתיב (במדבר יב ז) בכל ביתי נאמן הוא, ולא נאמן ביתי, זכאה חולקיה דבר נש דמריה אסהיד כדין עלוי.

אמר רב דימי, והא כתיב (דברים לד י) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, ואמר רבי יהושע בן לוי, בישראל לא קם אבל באומות העולם קם, ומנו בלעם, אמר ליה ודאי שפיר קאמרת, אשתיק, כד אתא רבי שמעון בר יוחאי, אתו שאילו קמיה האי מלה, פתח ואמר קוטיפא דקרנטי אתערבא באפרסמונא טבא חס ושלום. אלא ודאי כך הוא, באומות העולם קם, ומנו בלעם, משה עובדוי לעילא, ובלעם לתתא, משה אשתמש בכתרא קדישא דמלכא עלאה

לעילא, ובלעם אשתמש בכתרין תתאין דלא קדישין לתתא, ובההוא גוונא ממש כתיב, (יהושע יג כב) ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב, ואי סלקא דעתך יתיר, זיל שאיל לאתניה.

אתא רבי יוסי ונשק ידוי, אמר הא חמידא (נ"א חמרא) דלבאי נפק לבר, דהכא משמע דאית עלאין ותתאין, ימינא ושמאלא, רחמי ודינא, ישראל ועכו"ם, ישראל משתמשין בכתרין עלאין קדישין, עכו"ם בכתרין תתאין דלא קדישין, אלין דימינא ואלין דשמאלא, ועל כל פנים מתפרשין נביאי עלאי מנביאי תתאי, נביאי דקודשא מנביאי דלאו דקודשא.

אמר רבי יהודה, כגוונא דהוה

דף כב עמוד א

משה פריש מכל נביאי בנבואה קדישא עלאה, כך הוה בלעם פריש משאר נביאי וחרשי בנבואה דלאו קדישא לתתא, ועל כל פנים משה הוה לעילא, ובלעם לתתא, וכמה דרגין ודרגין מתפרשין בינייהו.

אמר רבי יוחנן אמר רבי יצחק, משה הוה מהרהר ואומר שמא חס ושלום ישראל יכלו בהאי עבודה קשה, הדא הוא דכתיב וירא בסבלותם, לפיכך וירא מלאך יהו"ה אליו בלבת אש וגו', וירא והנה הסנה בוער באש וגו', כלומר משועבדים הם בעבודה קשה, אבל והסנה איננו אוכל, זכאין אינון ישראל דקודשא בריך הוא פריש לון מכל עמין, וקרא לון בנין, דכתיב (דברים יד א) **בנים אתם לה' אלקיכם**: